

C L I O

Publicație editată
de Muzeul Județean
„Teohari Antonescu”
Giurgiu

Serie nouă Nr.1(2)/2023

Războiul ruso-turc și Europa (1877–1878)

Portretistica
lui Mihai
Viteazul

Rodica Maniu
Mütznér,
„pictorița
țăranilor”

Irak —
formarea
și evoluția
statului modern

Sumar

Un nume intrat în legendă /

Constantin Corneanu — pag. 3

Portretistica lui Mihai Viteazul în gravuri de epocă /

Radu Gabriel Dumitrescu — pag. 4

Civilizația geto-dacică din sudul Munteniei. Repertoriul așezărilor și al descoperirilor /

Iulia Răbîncă — pag. 13

Interesele geopolitice și strategice ale Antantei și ale României în Marele Război din 1914-1918 (2) /

Constantin Corneanu — pag. 29

Istoria feribotului Giurgiu – Ruse (1941-1952) /

Florentin Breazu — pag. 36

Trei sărbători populare și o primăvară /

Alexandra Cristică — pag. 38

O donație surprinzătoare /

Emil Păunescu — pag. 42

Odun – cititorul voinței cerului /

Gabriel Dumitru — pag. 45

Muzeul Mănăstirii Comana /

Dan Ioan Rusen — pag. 47

Ochiul graficianului /

Florin Grofu — pag. 50

Rodica Maniu Mützner – „pictorița țăranilor” /

Iulia Răbîncă, Mariana Stancu — pag. 51

Irak – formarea și evoluția Statului Modern (1) /

Alia Yasmin Jawad — pag. 55

Patrimoniul natural, un viitor posibil sau viitorul necesar? /

Alexandru Gheorghe — pag. 58

Gostinu, comuna soră cu Dunărea /

Sorin Berbeniciuc — pag. 61

Director:

Gabriel Dumitru

Redactor-șef:

Constantin Corneanu

Secretar de redacție:

Sorin Berbeniciuc

Redactori colaboratori:

Emil Păunescu
Ionuț Gheorghe
Florentin Breazu
Alexandra Cristică
Iulia Răbîncă
Florin Grofu
Dan Ioan Rusen
Mariana Stancu
Radu Gabriel Dumitrescu
Alia Yasmin Jawad

Tehnoredactor:

Stelian Bigan

Adresa redacției:

Str. Constantin
Dobrogeanu-Gherea nr. 3, Giurgiu
Telefon: 0246 216 801
e-mail: cliomuzeuggiurgiu@gmail.com
ISSN 2971 – 9283 / ISSN-L 2971 – 928

Un nume intrat în legendă

Constantin CORNEANU

În bătălia pentru cucerirea Independenței de Stat a României, pompierii militari-artilerişti se vor acoperi de glorie, nu numai în duelurile de artilerie de pe linia Dunării în cadrul acoperirii strategice executate de către unitățile Corpului de Observație, ci și în fața Plevnei, la Rahova și în asaltul asupra Vidinului. La 1 martie 1877, în contextul înființării a două noi regimente de artilerie (Regimentele 3 și 4 artilerie), Bateria a 3-a (comandant – căpitan Gheorghe Lupașcu) din Regimentul 3 artilerie (din compunerea Diviziei a IV-a Infanterie) avea să încadreze în organica ei și 44 de pompieri din Secțiunile de Pompieri Giurgiu, Ploiești și Brăila.

Pe măsură ce trupele ruse duceau lupte grele pentru cucerirea Plevnei, la solicitarea Înaltului Comandament Rus, din 19 iulie 1877, trupele române au început să treacă Dunărea pentru a sprijini cel de-al treilea atac asupra Plevnei. Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie va lua poziție de luptă în fața Plevnei, în cursul zilei de 25 august 1877, pe înălțimile ce dominau satul Grivița. În condițiile existenței unui redan (un avanpost întărit) în fața Griviței, care împiedica operațiunea de amplasare a artileriei române și ruse la o distanță favorabilă executării focului direct asupra pozițiilor fortificate ale otomanilor, trupele române au atacat redanul în dimineața zilei de 27 august 1877.

În condițiile unei evoluții nefavorabile a atacului românesc, ca urmare a concentrării tirului artileriei otomane asupra subunității de artilerie română care însoțea trupele în atac, căpitanul Gheorghe Lupașcu a dispus ca Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie să ocupe, „în goana cailor”, poziții de luptă și a obligat, astfel, prin tirul său, trupele și artileria otomană să se retragă. Ca urmare a tirului

rapid și precis al artileriștilor din Bateria a 3-a, redanul a putut fi păstrat. În cursul nopții, oamenii căpitanului Gheorghe Lupașcu și-au îngropat tunurile în pământ și au ridicat parapete. Toate acestea îi vor permite, în următoarele zile, să reziste cu succes pe această poziție ce va fi cunoscută ca fiind „Bateria de la Movilă”. În dimineața zilei de 29 august 1877, Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie reușește, ca urmare a tirului său, să reducă la tăcere artileria otomană din reduta Grivița nr. 1 în contextul pregătirii atacului din 30 august 1877.

Ca urmare a succesului militar din 27 august 1877, întreaga Bateria a 3-a din Regimentul 3 artilerie a fost citată prin Ordinul de Zi nr. 53 din 28 august 1877 al Marelui Cartier General al Armatei Române, iar căpitanul Gheorghe Lupașcu a fost decorat cu ordinul militar „Steaua României cu spade”. Imperiul Țarist l-a decorat pe comandantul Bateriei a 3-a cu ordinele militare „Sfântul Gheorghe” și „Sfânta Ana”, iar restului Bateriei le-au fost acordate câte patru cruce ale ordinului militar rus „Sfântul Gheorghe” și medalia românească „Virtutea Militară”. Numele căpitanului Gheorghe Lupașcu se află înscris, pentru eternitate, în galeria puținilor ofițeri străini care au primit înalta distincție militară rusească și al căror nume se regăsesc în Sala Ordinului „Sfântul Gheorghe” din Kremlin.

La împlinirea a 145 de ani de la obținerea și recunoașterea internațională a independenței de stat a României, ca urmare a Congresului de Pace de la Berlin (1 iunie – 1 iulie 1878), rămâne amintirea unor fapte de arme, un nume intrat în legendă și o cooperare politico-militară oarecum uitată în vârtoarea istoriei.

Portretistica lui Mihai Viteazul în gravuri de epocă

Radu Gabriel
DUMITRESCU
Muzeul Olteniei Craiova

Paralel cu portretistica post-bizantină, reprezentată în pictura bisericească din Moldova și Țara Românească, în care figurile domnitorilor reprezentați în tablourile votive au căpătat treptat un caracter tot mai realist, pe fondul tendințelor de laicizare și al accentuării elementelor decorative, după anul 1600 au apărut tot mai frecvent noile forme de reprezentare portretistică, deja consacrate în apusul și centrul Europei, având la bază formula așa-numitului portret de aparat, care s-a impus treptat prin gravură și în Țările Române, cu aportul unor artiști gravori occidentali sau central-europeni, germani, austrieci, italieni sau francezi, care gravitau în preajma Curților princiere central-europene.

Trei portretizări

Pe fondul răspândirii cărților tipărite, a proliferat o nouă și mai ieftină formă de reprezentare în portret, portretul gravat, care a trebuit să se supună tehnicii și tehnologiilor de reprezentare plastică proprii noilor posibilități de imprimare, folosind în același timp lecția portretului de aparat, consacrată mai demult în pictura de șevalet¹. Până în epoca lui Mihai Viteazul, figurarea plastică a elitelor noastre politice o putem desprinde doar din miniatură și pictura murală. Spre sfârșitul secolului al XVI-lea se produce în societatea occidentală o schimbare a mentalităților, revenind în prim plan valorile cavalerismului medieval². Se poate constata un proces de individualizare tot mai accentuată a conducătorilor, se conturează un cult al elitelor (împărați, regi, duci, principii)³. În acest context intră în scenă și primele figuri de Domni ai Țărilor Române, care încep să fie priviți cu o anumită curiozitate în mediul artistic apusean.

Iconografia lui Mihai Viteazul, pe care, de mai bine de un veac și jumătate, istoricii români s-au străduit să o reconstituie, este destul de bogată: aproximativ 30 de întruchipări, datorate numai artiștilor din secolul al XVII-lea. Acestea sunt însă reluări și variante ale unor

portrete contemporane, mult mai puține la număr, trei neîndoielnice, ceea ce, totuși, pentru o domnie de numai opt ani – și încă o perioadă atât de zbuciumată – reprezintă o cifră apreciabilă. Desigur, chiar caracterul excepțional al evenimentelor create de el, dar în bună măsură și create ale personalității marelui domn, au contribuit la răspândirea imaginilor sale⁴.

O nouă clasificare, pe criterii tipologice, a portretelor cunoscute ale lui Mihai Viteazul, rectificând, acolo unde era cazul și data lor, reprezintă unul din scopurile pe care și le-a propus studiul nostru. Există tipuri cărora le corespund câte două exemplare: gravura lui Siebmacher (catalog nr. 5, ilustrația 5) și cea anonimă din 1665 (catalog nr. 9, ilustrația 9). Stampa lui Orlandi a mai fost reluată de două ori, cu unele modificări și cu surprinzătoarea schimbare chiar a numelui modelului. Gravura lui Custos din 1601, cea anonimă din 1619 de la Amsterdam și cea a lui Böner din 1675 formează o serie. La originea altei serii găsim stampa lui Sadeler, cu imitațiile sale aparținând lui Isaac Major și Giacomo Franco (catalog nr. 6, ilustrația 6), gravurile anonime din 1630 și 1702 și cele ale lui W. M. Merian din 1657 sau Böner din 1674.

„De ar vrea Dumnezeu, acest Mihai ar descătușa grumazurile dacilor de jugul turcului”

Prima reprezentare a lui *Mihai Viteazul*, contemporană domniei sale, este cea executată de GIOVANNI ORLANDI, datată între anii 1596-1598⁵ (catalog nr. 1, ilustrația 1). Din această serie am identificat doar un portret, cel din 1683, apărut ca ilustrație la lucrarea lui Lorenzo Crasso, *Elogii di capitani illustri*, reprezentând, după cum ne indică legenda, pe Giorgio Basti (catalog nr. 12, ilustrația 12). Toate detaliile de îmbrăcăminte și de armament (blana de pe umeri, platoșa, bastonul de comandă și sabia cu mâner în forma unui cap de lup) sunt aceleași ca în gravura lui Orlandi. Singura diferență este în privința chipului lui Mihai, care este copiat după Sadeler. Prin urmare avem de-a face cu un portret mixt, combinând elemente din seria gravurilor lui Orlandi și Aegidius Sadeler⁶.

O altă figurare a lui *Mihai Viteazul* este cea redată de DOMINICUS CUSTOS în albumul său editat la Augsburg între anii 1600-1602. Portretul lui Mihai este în partea a III-a a albumului, la pagina 30⁷. Era pentru prima dată când într-un album dedicat personalităților de seamă ale secolului al XVI-lea era inclus un domnitor român, dovada aprecierii marilor calități militare și politice ale lui Mihai Viteazul⁸. Prototipul gravurii lui Dominicus Custos (1550-1612), gravor originar din Anvers, datează cu certitudine din 1600, căci ea copiază aidoma efigia monetară din acel an. Cazul acesta reafirmă obiceiul artistului de a executa portrete după medalii⁹. În jurul portretului apare vestita inscripție „MICHAEL PALATINVS VALACHIAE”. Titlul de „palatinus” a fost ales de domnitorul român pentru a cruța susceptibilitatea împăratului Rudolf al II-lea și a lui Sigismund Báthory, foarte atenți la orice le-ar fi micșorat prestigiul¹⁰. Sub portret, cu litere cursive se găsește inscripția: „Si Deus ô, vellet, Dacorum hic colla MICHAEL/ Eximeret Turca, libera tota iugo”, care se traduce prin „De ar vrea Dumnezeu, acest

Mihai ar descătușa grumazurile dacilor de jugul turcului” (catalog nr. 2, ilustrația 2). De aici rezultă explicit în viziune renescentistă că refacerea anticei Dacii nu poate fi făcută decât de conducătorul urmașilor vechilor daci, adică de Mihai Viteazul. Această gravură se prezintă în două stadii, existând o variantă în colecția Muzeului Județean „Teohari Antonescu” din Giurgiu, care are în plus alte șase versuri în partea de jos (catalog nr. 3, ilustrația 3).

Următoarea gravură din această serie apare ca ilustrație de carte în lucrarea lui Hieronymus Ortelius, *De Chronycke van Hungarie ofte warachtige Beschryvinghe van alle de vrellicke oorlogen, en de vestllangen tusschen de Turcke en de Christen Princen...*, Amsterdam, 1619, la pagina 200¹¹ (catalog nr. 7, ilustrația 7). Ea reprezintă modelul pentru o variantă necunoscută în care apare doar medalionul cu portretul lui Mihai Viteazul, fără nicio legendă (catalog nr. 8, ilustrația 8). Pe de altă parte, această gravură ar putea să reprezinte și un stadiu pregătit pentru exemplarul apărut la Amsterdam în 1619. Cele două gravuri sunt identice în privința înfățișării domnului muntean, singura diferență fiind aceea că, la varianta fără legendă, portretul este mai mult înclinat spre stânga.

Ultimul portret care derivă din prototipul gravurii lui Dominicus Custos este cel semnat de pictorul JONAS UMBACH¹² și de gravorul JOHANN ALEXANDER BÖNER (catalog nr. 11, ilustrația 11), ce apare ca ilustrație în lucrarea iezuitului Johannes Bisselius, intitulată *Aetatis nostrae gestarum eminentium medulla historica* (I, Amberg, 1675, p. 54). Același portret îl regăsim și în ediția din 1726 a lucrării lui Bisselius, fiind mai clar executat de data aceasta¹³. Umbach, făcând parte din școala artistică de la Augsburg, a cunoscut desigur gravura lui Dominicus Custos și a reluat-o direct din *Atrium heroicum*, cu unele modificări în detrimentul asemănării¹⁴.

Următoarea stampă la care ne vom referi este cea care îl prezintă pe Mihai Viteazul în viziunea lui AEGIDIUS SADELER (catalog nr. 4, ilustrația 4). Această stampă este de altfel și cea mai cunoscută dintre imaginile prin care figura

lui Mihai Viteazul s-a întipărit în arta vremii sale. Dintr-o familie de artiști din Anvers, ca și Dominicus Custos sau Franz Francken, Sadeler, născut în 1560, s-a bucurat de protecția lui Rudolf al II-lea și a lucrat la Curtea din Praga până la moarte, în 1629. Aici a executat și portrete în ulei ale unor nobili curteni, dar mai cu seamă a contribuit, alături de pictorul Hans von Aachen și de sculptorul Adriaen de Vries, la proslăvirea împăratului¹⁵.

Aegidius Sadeler este un artist oficial în toată puterea cuvântului: realismul și convenția se împletesc în opera lui care numără atâtea portrete de suverani (Rudolf și succesorii săi, Mathias și Ferdinand al II-lea, regele Poloniei Sigismund al III-lea), de principii, generali și diplomați (Sigismund Báthory, Adolf von Schwarzenberg, Georg Thurzo, Guillen de San Clemente). Oprindu-ne acum asupra celui al lui Mihai Viteazul, vom constata că în același moment, în 1601, la Praga, Sadeler a făcut „ad vivum” și portretul solului persan Mahdi Kuli Beg, ceea ce dovedește că își lua drept modele diferiți oaspeți de vază ai Curții Imperiale, așa cum astăzi se filmează reportaje ale vizitelor protocolare. O copie a gravurii lui Sadeler, de Johann Alexander Böner, din 1674, este și pretinsul portret al lui Gheorghe Ștefan, domnul Moldovei, care face parte din ilustrațiile operei lui Galeazzo Gualdo Priorato, *Historia di Leopoldo Cesare*, vol. III, p. 736¹⁶ (catalog nr. 10, ilustrația 10).

Micșorată, încadrată rotund ca un medalion, aceeași imagine după Sadeler se întâlnește în cartea lui Johann Ludwig Gottfried, *Historische Kronyck*, vol. I, tabela XVII, nr. 9, Leiden, 1702¹⁷. În afară de exemplarul descris de noi (catalog nr. 13, ilustrația 13), există unul anterior, din 1657, opera lui Weyland Matthäus Merian, ce apare în ediția aceleiași cărți, apărută la Frankfurt¹⁸.

În seria portretelor postume ale lui Mihai Viteazul îl amintim pe cel apărut în anul 1603 și care i se datorează gravorului JOHANN SIEBMACHER din Nürnberg (catalog nr. 5, ilustrația 5). Acest portret, chip lemnos și brăzdat, cu barba lungă și stufoasă, având o căciulă țărănească mișoasă și guler de blană la haina

încheiată la piept cu brandenburguri, apare ca ilustrație de carte la edițiile din 1603, 1615¹⁹ și 1620²⁰ ale *Chronologiei* lui Hieronymus Ortelius²¹ și în traducerea ei olandeză din 1619²².

Încheiem studiul nostru cu un portret al lui Mihai Viteazul, din aceeași serie tipologică cu gravura apărută în 1603 identificat în aceeași operă a lui Ortelius, editată la Frankfurt în anul 1665, volumul I, la pagina 265²³ (catalog nr. 9, ilustrația 9).

CATALOGUL PORTRETELOR

1. Mihai Viteazul, Roma, 1598.

Gravor: Giovanni Orlandi.

Legenda: MICHEL ' VAIVODAE DELLA VALACCHIA IL QVALE PRESE LA CITA DINICOPOLI NELA BVLGARIA L'ANNO IS98.

În colțul din dr. jos, pe două rânduri: Ioan Orlandi/ Formani Roma.

În colțul din stg., sus, stema cetății Nicopole. În colțul din dr., sus, un scut heraldic care este parțial vizibil.

D = 20,9 x 13,8 cm.

Col.: Biblioteca Academiei Române, Cabinetul de Stampe, inv. 857.

Bibliografie: Const. V. Obedeanu, *Portretele lui Mihai-Viteazu*, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1906, pp. 12-13, nr. 6; Ioan C. Băcilă, *Portretele lui Mihai Viteazul*, Sibiu, Editura Asociațiunii, 1926, p. 34, nr. 19; Nicolae Iorga, *Domnii români după portrete și fresce contemporane*,

Sibiu, Editura și Tiparul Krafft & Drotleff S. A., 1930, Pl. 72; Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. I, *Scrieri istorice, politice și economice 1844-1847*, ediție critică de G. Zane și Elena G. Zane, București, Editura Academiei, 1974, pp. 216-217, nr. 4; Andrei Pippidi, *Mihai Viteazul în arta epocii sale*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987, pp. 22-24, fig. 6.

2. Mihai Viteazul, Augsburg, 1601.

Gravor: Dominicus Custos.

Legendă circulară: **MICHAEL PALATINVS VALACHIAE , etc.** Sub portret, legenda pe două rânduri: **Si Deus ô, vellet, Dacorum hic colla MICHAEL/ Eximeret Turca, libera tota iugo.**

D = 17,8 x 11,7 cm.

Col.: Muzeul Olteniei, Craiova, Colecția Stampe, inv. I 30998.

Bibliografie: D. A. Sturdza, *Memoriu asupra portretelor Domnilor Români*, în „Analele Societății Academice Române”, s. I, t. 6, 1874, pp. 137-138; Ioan C. Băcilă, *op. cit.*, pp. 26-29, nr. 11; Nicolae Bălcescu, *op. cit.*, p. 216, nr. 3; Andrei Pippidi, *op. cit.*, pp. 29-32, fig. 10; Radu Gabriel Dumitrescu, *Colecția de Stampe a Muzeului Olteniei. Figuri politice din spațiul românesc și european*, în „Anuarul Muzeului Literaturii Române Iași”, an II, Iași, Editura Alfa, 2009, p. 38, cat. nr. 4, fig. 4.

3. Mihai Viteazul, Augsburg, 1601.

Gravor: Dominicus Custos.

Legendă circulară: **MICHAEL PALATINVS VALACHIAE, etc.** Sub portret, legenda pe două rânduri: **Si Deus ô, vellet, Dacorum hic colla MICHAEL/ Eximeret Turca, libera tota iugo.** În partea de jos, legenda pe șase rânduri: **DEIECIT**

veteri pridem de vertice Dacum/ Turca Asiae, Argolici rexque timendus agri./ Damna tamen tentans reparare priora MICHAEL,/ Et veteres referens indole mentis avos./ Contendit (factum modò sorte favente fuisset,/ Fiat adhuc) Daco pellere Thraca lare. În partea de sus: MICHAEL PALATINVS VALACHIAE, & c.

D = 32 x 20,3 cm.

Col.: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, Fondul G. Sion, inv. IV/M. V. 14; Muzeul „Teohari Antonescu”, Giurgiu, Colecția Imprimare, inv. 2 I (D = 22 x 12 cm).

Bibliografie: D. A. Sturdza, *art. cit.*, în *loc. cit.*, pp. 137-138; Const. V. Obedeau, *op. cit.*, p. 12, nr. 5; Ioan C. Băcilă, *op. cit.*, pp. 26-29, nr. 11; Andrei Pippidi, *op. cit.*, pp. 29-32, fig. 10.

4. Mihai Viteazul, Praga, 1601.

Gravor: Aegidius Sadeler.

Legendă circulară: MICHAEL WAIVODA WALACHIAE TRANSALPINÆ, VTRAQVE FORTVNA INSIGNIS: ET IN VTRAQ, EADEM VIRTUTE. ÆT. XLIII.

Între portret și legenda circulară: *cum priul. S. Cae. Mis*

Sub legenda circulară, legenda: Tanti facit nomen Christi: Maiestatem Cæsaris: Remp./ Christianam, et Ecclesie, Sub Pont. Max. Concordiam: Sue/ prodigis, publicæ devotus Salutis: etiamsi dira omnia,/ et diri adversarentur: Ficta obruens factis.

Sub legendă: S. Cæs. Mis Sculptor Æg. Sadeler ad vivum/ delinavit, et D.D. Prage. MDCL.

D = 23,5 x 15,5 cm.

Col.: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, Fondul G. Sion, inv. IV/M. V. 5; Serviciul Județean Dolj al Arhivelor Naționale, Colecția Stampe, Neinventariat (D = 23,5 x 15 cm).

Bibliografie: D. A. Sturdza, *art. cit.*, în *loc. cit.*, pp. 136-137; Const. V. Obedeau, *op. cit.*, pp. 13-14, nr. 8; Ioan C. Băcilă, *op. cit.*, pp. 12-18, nr. 1; Nicolae Iorga, *op. cit.*, Pl. 74; Elena Niculescu, Tinca Tarangul, *Gravuri flamande și olandeze. Catalog*, Sibiu, 1969, p. 13, cat. nr. 27, fig. 9; Nicolae Bălcescu, *op. cit.*, pp. 216-218, nr. 6; Andrei Pippidi, *op. cit.*, pp. 33-35, fig. 13; Radu Gabriel Dumitrescu, *Figuri politice din spațiul românesc și european în Colecția de Stampe a Direcției Județene a Arhivelor Naționale Dolj*, în „Revista de Istorie a Muscelului. Studii și Comunicări”, XI, 2010, p. 81, cat. nr. 1, fig. 1.

5. Mihai Viteazul, Nürnberg, 1603.

Gravor: Johann Siebmacher.

Legenda circulară: **MICHAEL – WEYWODT – AVS DER – WALACHEY.**

Sub portret: **Occvbit XVIII AVG:/ A: M.D.C.I.**

D = 19,3 x 15 cm.

Col.: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, Fondul G. Sion, inv. IV/ M. V. 19; Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Colecția Stampe, inv. 2706/490 (D = 15 x 13,5 cm).

Bibliografie: Const. V. Obedeanu, *op. cit.*, p. 11, nr. 1; Ioan C. Băcilă, *op. cit.*, pp. 32-33, nr. 17; Nicolae Iorga, *op. cit.*, Pl. 73; Nicolae Bălcescu, *op. cit.*, pp. 215-216, nr. 1; Andrei Pippidi, *op. cit.*, pp. 37-38, fig. 22; Radu Gabriel Dumitrescu, *Considerații asupra câtorva portrete din Colecția de Stampe a Arhivelor Naționale Istorice Centrale*, în „Anuarul Muzeului Literaturii Române Iași”, an III, 2010, p. 162, cat. nr. 1, fig. 1.

6. Mihai Viteazul, Veneția, 1608.

Gravor: Giacomo Franco.

Legendă circulară: **MICHAEL WAIVODA WALACHIAE TRANSALPINAE VTRAQVE**

FORTVNA INSIGNIS. ET IN VTRAQ EADEM VIRIVTE. ÆT. XLIII.

Între portret și legenda circulară: **Franco forma.**

D = 20,2 x 15,4 cm.

Col.: Biblioteca Academiei Române, Cabinetul de Stampe, inv. 2868.

Bibliografie: Const. V. Obedeanu, *op. cit.*, p. 13, nr. 7; Ioan C. Băcilă, *op. cit.*, pp. 19-20, nr. 3; Nicolae Bălcescu, *op. cit.*, p. 217, nr. 5; Andrei Pippidi, *op. cit.*, p. 36, fig. 16.

7. Mihai Viteazul, Amsterdam, 1619.

Anonim.

Legendă circulară: **MICHAEL PALATINVS VALACHIAE , etc.**

În partea de jos, legenda: **Michael Palatin Van Walachien.**

D = 24,3 x 15,6 cm.

Col.: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, Fondul G. Sion, inv. IV/ M. V. 15.

Bibliografie: Ioan C. Băcilă, *op. cit.*, p. 29, nr. 12; Nicolae Iorga, *op. cit.*, Pl. 78; Andrei Pippidi, *op. cit.*, p. 32, fig. 11.

8. Mihai Viteazul, Amsterdam, 1619.

Anonim.

Doar medalionul în care apare portretul lui Mihai, fără nici o legendă.

D = 14,8 x 13,2 cm.

Col.: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, Fondul G. Sion, inv. IV/M. V. 16.

9. Mihai Viteazul, Frankfurt, 1665.

Anonim.

Între portret și partea de jos a medalionului, legenda: **OCCUBUIT XVIII. AUG./ A. M. D. C. I.**

Sub portret: **MICHAEL WEYWODT/ AUS DER WALACHEY.**

D = 21,5 x 15,8 cm.

Col.: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, Fondul G. Sion, inv. IV/M. V. 18.

Bibliografie: D. A. Sturdza, *art. cit.*, în *loc. cit.*, p. 140; Ioan C. Băcilă, *op. cit.*, pp. 33-34, nr. 18; Andrei Pippidi, *op. cit.*, p. 38, fig. 23.

10. Mihai Viteazul, Viena, 1674.

Gravor: Johann Alexander Böner.

Legenda: **GIORGIO STEFANO PRINCIPE/ DI MOLDAVIA.**

În dr. jos: **I. A. Böner. f.**

D = 32 x 20,3 cm.

Col.: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, Fondul G. Sion, inv. III/36 a. Alt exemplar, inv. III/36 b (D = 23,1 x 15,2 cm); Serviciul Județean Dolj al Arhivelor Naționale, Colecția Stampe, inv. 7/86 (D = 30 x 20 cm).

Bibliografie: D. A. Sturdza, *art. cit.*, în *loc. cit.*, p. 140 (identificat drept Ștefan Răzvan);

Ioan C. Băcilă, *op. cit.*, pp. 20-22, nr. 5; Nicolae Iorga, *op. cit.*, Pl. 79; Andrei Pippidi, *op. cit.*, p. 37, fig. 21; Radu Gabriel Dumitrescu, *Figuri politice...*, p. 81, cat. nr. 2, fig. 2; Radu Gabriel Dumitrescu, *Portrete ale unor Domni români într-o „istorie” din secolul al XVII-lea*, în vol. *Continuitate istorică în spațiu și timp. Profesorul Vladimir Osiac la 70 de ani*, coord. Sorin Liviu Damean, Marusia Cîrstea, Craiova, Editura Universitaria Craiova, 2011, p. 158, nota 25, p. 160, fig. 5.

11. *Mihai Viteazul*, Amberg, 1675.
 Desenator: Jonas Umbach.
 Gravor: Johann Alexander Böner.
 Legenda: **MICHAEL Wallachia WAYWODA.**
 Sub bust, în stg.: **Umbach fecit.**
 Sub bust, în dr.: **I. A. Böner sc.**
 În partea stg., sus: **Pag 54.**

D = 16 x 7,2 cm.

Col.: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, Fondul G. Sion, inv.

IV/ M. V. 17; Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, Colecția Stampe, inv. 2706/438 (D = 13,5 x 7 cm); Biblioteca Academiei Române, Cabinetul de Stampe, inv. 38755 (D = 12 x 7 cm).

Bibliografie: D. A. Sturdza, *art. cit.*, în *loc. cit.*, p. 138; Const. V. Obedeanu, *op. cit.*, p. 12, nr. 3; Ioan C. Băcilă, *op. cit.*, pp. 29-30, nr. 13; Nicolae Iorga, *op. cit.*, Pl. 77; Nicolae Bălcescu, *op. cit.*, p. 216, nr. 2; Andrei Pippidi, *op. cit.*, pp. 32-33, fig. 12; Radu Gabriel Dumitrescu, *Considerații asupra câtorva portrete...*, p. 162, cat. nr. 2, fig. 2.

12. *Mihai Viteazul*, 1683.

Anonim.

Sub portret, legenda: **GIORGIO BASTI.**

D = 16,7 x 12,6 cm.

Col.: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, Fondul G. Sion, inv. IV/ M. V. 22.

Bibliografie: Andrei Pippidi, *op. cit.*, p. 25, fig. 8.

13. *Mihai Viteazul*, Leiden, 1702.

Anonim.

Legenda în partea de sus: **Michael Weywode.**

În afara medalionului, în partea stg.: 9.

D = 4,3 x 4,4 cm.

Col.: Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, Fondul G. Sion, inv. IV/M. V. 11.

Bibliografie: D. A. Sturdza, *art. cit.*, în *loc. cit.*, p. 139; Emil Vîrtosu, *Două portrete necunoscută ale lui Mihai Viteazul*, în „Artă și tehnică grafică”, caietul 6, decembrie, 1938, p. 80; Andrei Pippidi 1987, p. 37, fig. 20.

Note

- 1 Valentin Sava, **Portretul modern în pictura românească aflată în patrimoniul Muzeului de Artă din Iași**, Iași, Editura Artes, 2010, p. 103-104.
- 2 Maria-Ana Musicescu, *Démètre Cantemir et ses contemporains vus à travers leurs portraits. Simple mise en page du problème*, în RESEE, t. XI, nr. 4, 1973, p. 622-625.
- 3 Dominicus Custos, **Atrium heroicum**, Augsburg, 1600-1602, conține 176 de portrete ale personalităților de seamă ale secolului al XVI-lea.

- 4 Andrei Pippidi, **Mihai Viteazul în arta epocii sale**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987, p. 5.
- 5 Pentru detalii asupra acestei serii de portrete a se vedea **Ibidem**, p. 22-26; Nicolae Iorga, **Domnii Români după portrete și fresce contemporane**, Sibiu, Editura și Tiparul Krafft & Drotleff S. A., 1930, Pl. 72.
- 6 Andrei Pippidi, **op. cit.**, p. 25, 37.
- 7 Ioan C. Băcilă, **Portretele lui Mihai Viteazul**, Sibiu, Editura Asociațiunii, 1926, p. 7.
- 8 Toma Rădulescu, *Stampe din colecția Muzeului Olteniei*, în „Lamura”, anul I, nr. 3-4/2002, p. 40.
- 9 Andrei Pippidi, **op. cit.**, pp. 29-31.
- 10 **Ibidem**, p. 31.
- 11 Ioan C. Băcilă, **op. cit.**, p. 29.
- 12 Michael Bryan, **A biographical and critical dictionary of painters and engravers**, London, 1849, p. 881.
- 13 Ioan C. Băcilă, **op. cit.**, p. 30, nota 1.
- 14 Andrei Pippidi, **op. cit.**, p. 32-33.
- 15 **Ibidem**, p. 33.
- 16 Radu Gabriel Dumitrescu, *Portrete ale unor Domni români într-o „istorie” din secolul al XVII-lea*, în vol. „**Continuitate istorică în spațiu și timp. Profesorul Vladimir Osiaș la 70 de ani**”, coord. Sorin Liviu Damean, Marusia Cîrstea, Craiova, Editura Universitaria, 2011, p. 158.
- 17 Emil Vîrtosu, *Două portrete necunoscută ale lui Mihai Viteazul*, în „**Artă și tehnică grafică**”, caietul 6, decembrie, 1938, p. 80; Andrei Pippidi, **op. cit.**, p. 37.
- 18 Emil Vîrtosu, *art. cit.*, în *loc. cit.*, p. 80; Andrei Pippidi, **op. cit.**, p. 36-37.
- 19 Ioan C. Băcilă, *op. cit.*, p. 32; Meda-Diana Hotea, Maria Kovács, Emilia-Mariana Soporna, **Catalogul cărții rare din colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” (sec. XVI-XVIII)**, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2007, pp. 229-230, nr. 287.
- 20 Ioan C. Băcilă, **op. cit.**, p. 32.
- 21 O enumerare a edițiilor lui Hieronymus Ortelius a se vedea la Anton Kurz, *Portretul lui Mihai Viteazul principe al Țării Românești și al Moldovei, locțiitoriu al Transilvaniei etc. însoțitu cu note*, în „**Magazinu istoricu pentru Dacia**”, tomul II, București, 1846, p. 371-380.
- 22 Andrei Pippidi, **op. cit.**, p. 37-38.
- 23 Ioan C. Băcilă, **op. cit.**, p. 34; Andrei Pippidi, **op. cit.**, p. 33-34.

Civilizația geto-dacică din sudul Munteniei. Repertoriul așezărilor și al descoperirilor

Iulia RĂBÎNCĂ

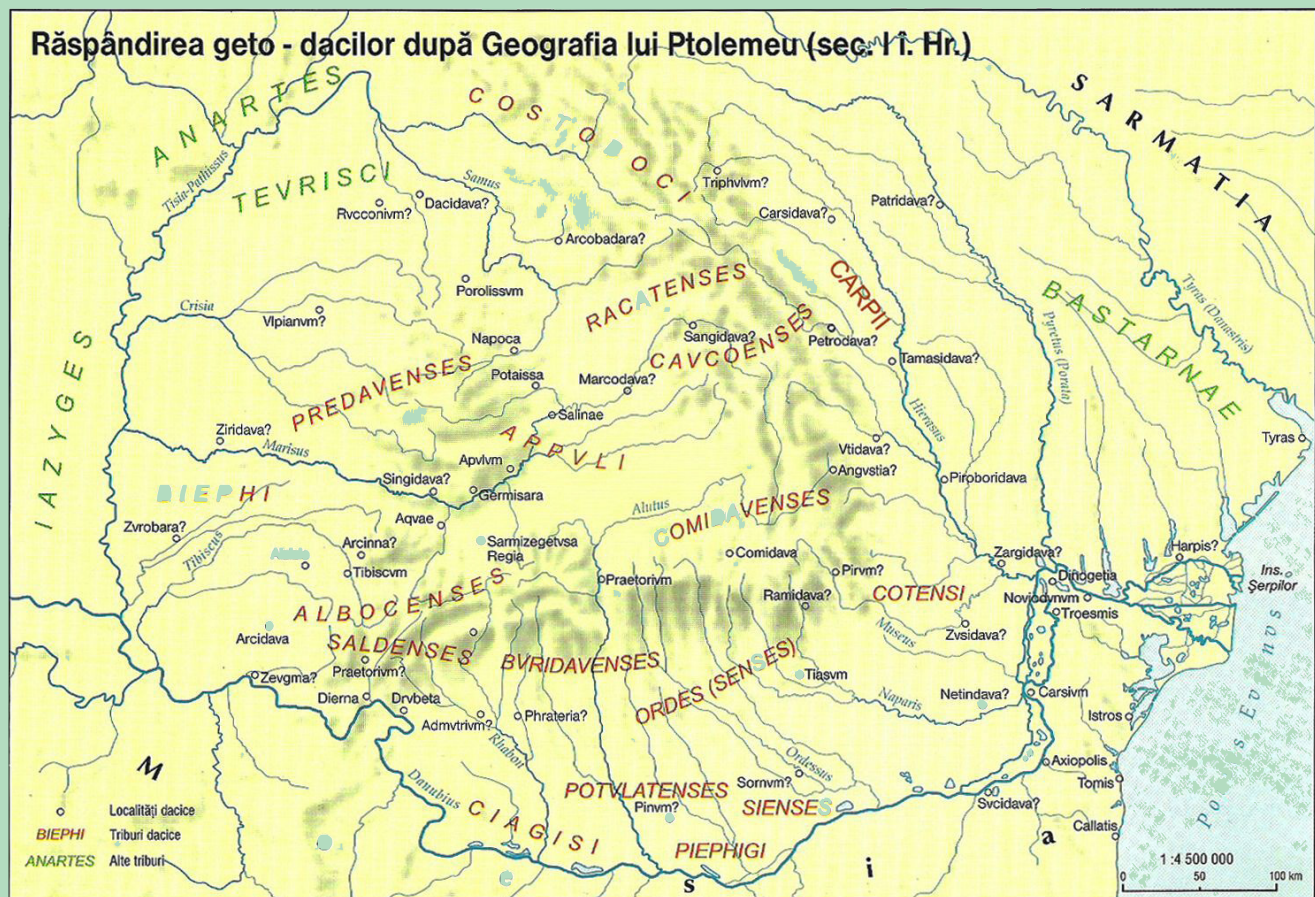
În aria carpato-danubiano-balcanică, în Epoca Fierului (cca. 1200/1150 î.Hr. – 106 d.Hr.) s-a constituit marele bloc tracic, a cărui ramură nordică au constituit-o geto-dacii. Începând din secolul al VII-lea î.Hr., în spațiul vast dintre Carpații Nordici și Balcani sunt atestați geto-dacii în sensul dobândit din interpretarea surselor antice. Informații despre geți apar în măsura în care ei au intrat în sfera de interes a lumii grecești. Astfel, cea mai veche mențiune cu caracter istoric despre geți provine de la istoricul antic Herodot conform căruia: „Geții au fost îndată înrobiți, măcar că ei sunt cei mai viteji și cei mai dreپți dintre traci”. Geții și dacii erau de același neam, deosebirea fiind regională. Alte informații despre ramura de nord a neamurilor trace ne parvin și din lucrarea lui Strabon, Geografia, care spune că: „Geții sunt cei care se întind spre Pont și spre răsărit, iar dacii cei care locuiesc în partea opusă, spre Germania și spre izvoarele Istrului”. Tot de la Strabon aflăm că: „Dacii au aceeași limbă ca și geții”.

O atenție deosebită acordată arhitecturii militare

Firul istoriei politice și al evoluției culturale a geților de la Dunărea de Jos din secolele VI-V se continuă până în secolele II-I î.Hr., culminând în gruparea din Câmpia Dunării, care l-a dat pe însuși Burebista (82 – 44 î.Hr.), care a ajuns „în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese”. Condițiile externe favorabile, precum și acțiunile politico-militare întreprinse de Burebista au permis trecerea, în preajma anului 70 î.Hr., la organizarea sub o autoritate unică a triburilor geto-dacice, unificate pentru prima dată. Strabon relatează în *Geografia* că Burebista a reușit noua organizare „prin exerciții, abținere de la vin și ascultare față de porunci, încât, în câțiva ani a făurit un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din populațiile vecine”. Regatul lui Burebista cuprindea întreaga lume traco-geto-dacă, de la Munții Haemus (Balcani) până la Carpați și de la Tyras (Nistru) până la Tisa. Stăpân pe ambele maluri ale Dunării, considerat în epocă ca „cel dintâi și cel mai mare dintre

regii din Tracia”, Burebista a fost una dintre cele mai importante personalități ale Antichității.

Izvoarele literare sunt unanime în a arăta că în perioada de după domnia lui Burebista pe teritoriul Daciei au apărut mai multe diviziuni teritoriale. Strabon menționează că „urmașii lui s-au dezbinat, dezmembrând țara în mai multe regiuni”. În privința puterii militare a geto-dacilor, Strabon arată mai departe: „Iar poporul geților, ridicat atât de mult de Burebista, a decăzut iarăși până la urmă din pricina răscoalelor și a romanilor”. În aria extracarpatică, unul din cei mai activi regi daci a fost Cotiso-Coson, care s-a aliat cu Brutus împotriva împăratului Octavianus. Teritoriul asupra căruia își exercita dominația se afla în sudul Carpaților. Numai din Oltenia sau din Banat putea întreprinde nesfârșite atacuri peste Dunăre, așa cum ne informează Florus în lucrarea *Războiul cu dacii*: „De acolo, sub conducerea lui Cotiso, obișnuiau să coboare și să pustiască ținuturile vecine, ori de câte ori Dunărea înghețată de ger își unea malurile”. În perioada premergătoare cuceririi romane (secolele V-I î.Hr.), Dacia cunoaște o etapă importantă

de dezvoltare din punct de vedere constructiv, o atenție deosebită fiind acordată arhitecturii militare. În aria extracarpatică sunt atestate cetăți cu elemente defensive, precum ziduri de piatră, blocuri de calcar, grinzi de lemn, valuri de pământ cu palisadă.

Cercetările efectuate pe parcursul secolului XX în zona Giurgiu

Prin intermediul cercetărilor de suprafață efectuate pe raza județului Giurgiu au fost descoperite urme de locuire și așezări geto-dacice. Cele mai multe așezări sunt situate pe Valea Argeșului și pe terasa înaltă a Dunării în zona Prundu-Greaca, precum și în apropierea orașului Giurgiu. Civilizația Latène este bine documentată arheologic la Popești, în zona Greaca-Prundu și la Ghizdaru. Cea mai timpurie descoperire este atestată în 1913 în extravilanul satului Bălănoaia. Este vorba despre un vas de tip *lebes*, informațiile despre el fiind publicate de Gheorghe Rădulescu și Mihai Ionescu în 1954 și de Vasile Pârvan în volumul *Getica. O protoistorie a Daciei*. O așezare Latène de la Oinacu, situată pe terasa înaltă a Dunării la nouă km de municipiul Giurgiu, a fost cercetată de Ion Andrieșescu în anul 1932.

Așezarea de la Popești-Nucet a fost cercetată pentru prima dată de Dinu V. Rosetti, care a condus mai multe campanii arheologice în perioada 1932-1947. Începând cu 1954, cercetările arheologice s-au derulat sub conducerea cercetătorilor Radu Vulpe și Alexandru Vulpe. Straturile de locuire se circumscriu Epocii Bronzului (culturile Glina și Tei) și Epocii Fierului (culturile Hallstatt și Latène). Cercetările arheologice atestă că prima amenajare a fortificației se datorează civilizației Basarabi. Fortificația s-a realizat prin săparea a două șanțuri transversale, împărțite în trei segmente inegale, consolidate cu argilă arsă. În cursul secolului al II-lea î.Hr. a fost întemeiată așezarea geto-dacică, iar observațiile stratigrafice atestă că în această perioadă a fost reamenajat șanțul și valul principal prin adăugarea unei palisade. Pe baza analizei

stratului geto-dacic, gros de cca. 1,80 m, cuprinzând cinci niveluri principale de locuire, s-au observat etape succesive de incendiere, urmate de refaceri și reamenajări. Cercetările arheologice au pus în evidență o structură de tip urban, ilustrată prin locuințe (bordeie și locuințe de suprafață), printr-un întreg ansamblu rezidențial, format dintr-un sanctuar (edificiu în formă de bazilică) cu o absidă în interiorul căreia se găseau mai multe vetre de cult ornamentate cu motive geometrice, o fântână, construcții care îndeplineau funcția de locuințe, ateliere, un depozit de provizii, în care s-au găsit chiupuri (vase mari de provizii), precum și un cuptor de pâine de mari dimensiuni, identificat în nivelul II. Pe una dintre suprafețe s-au descoperit șase vetre suprapuse, iar sub ultima vatră a fost identificată o groapă ritualică, care avea ca inventar ceramică, unelte, un vârf de săgeată, o râșniță, o greutate de lut, oase de pește și de mamifere domestice, precum și boabe de grâu carbonizate.

Materialul arheologic constă în special din ceramică, sticlă, arme, unelte, podoabe, materiale de construcție (țigle de lut imitate după cele grecești) și monede de argint și bronz (identificate izolat sau în tezaure). De remarcat este cantitatea mare de ceramică, reprezentată de imitații după ceramica elenistică sau ceramică importată (de ex. cupe deliene și amfore din Kos și Rhodos cu ștampile anepigrafe, cupe cu piciorul înalt – kantharos, vase cu două torți laterale – krater,), precum și a emisiunilor monetare ale cetăților Callatis, Mesambria și Odessos pe baza cărora s-a putut stabili datarea așezării geto-dacice de la Popești. Vasile Pârvan a tratat pentru prima dată problema pătrunderii elementelor de cultură grecească în mediul geto-dacic în studiul *La pénétration hellénique et hellénistique dans la vallée du Danube*. Toate elementele menționate mai sus (amplasarea așezării de tip *dava*, structura așezării și artefactele descoperite), coroborate cu inscripția *Argedaon*, menționată în decretul onorific acordat în cinstea lui Akornion de la Dyonisopolis („[...] pe cheltuiala lui personală, a plecat în solie călătorind departe și ajungând la *Argedava*”), l-au determinat pe Radu Vulpe să

identifice aşezarea de la Popeşti cu antica *Argedava*, cunoscută ca vechea reşedinţă a tatălui întemeietorului statului geto-dac, regele Burebista.

Aşezări geto-dacice complexe

Începând cu anul 1947, necropola tumulară geto-dacică a fost cercetată etapizat. După cercetările efectuate de Dinu V. Rosetti (în doi tumuli), au urmat investigațiile lui Alexandru Vulpe din perioada 1958 – 1959 (patru tumuli). Datați în secolele II – I î.Hr., tumulii prezintă resturi de incinerare (fără urne) pe loc cu vatră de rug. Inventarul tumulilor este alcătuit din ceramică, arme, podoabe și monede. Într-unul din tumuli a fost descoperit un mormânt de înhumare, cu scheletul așezat pe spate, cu picioarele chircite căzute pe o parte, cu o mână întinsă și cu cealaltă îndoită din cot și pusă cu palma pe umărul respectiv.

În anii '50, Gheorghe Rădulescu și Mihai Ionescu de la Muzeul Județean de Istorie din Giurgiu au efectuat cercetări de suprafață la Drăghiceanu în urma cărora au identificat ceramică Latène. Tot în aceeași perioadă, cei doi specialiști, au efectuat cercetări de suprafață pe raza satului Oncești, comuna Stănești, la cariera de nisip, unde au identificat fragmente ceramice Latène (sec. II-I î.Hr.). Alte cercetări de suprafață

s-au derulat pe raza comunei Iepurești, unde au fost găsite fragmente ceramice Latène, publicate în detaliu de Radu Vulpe în lucrarea *Așezări getice din Muntenia*. Alte materiale arheologice geto-dacice au fost descoperite la Singureni, în apropierea râului Neajlov și în arealul satului Stoenești.

Cu ocazia unor cercetări de suprafață efectuate pe terasa înaltă a Dunării, în apropiere de Giurgiu, Radu Vulpe a descoperit fragmente ceramice geto-da-

cice. Alte cercetări de teren au fost efectuate în 1954 în apropierea orașului Giurgiu de Gheorghe Rădulescu și Mihai Ionescu. În urma acestor cercetări au fost descoperite fragmente ceramice Latène la Găujani și la Slobozia-Drumul Vacii, unde, în 1955 s-au derulat săpături arheologice sub conducerea lui Alexandru Păunescu. Răzlețe fragmente ceramice Latène au fost descoperite de Gheorghe Rădulescu și Mihai Ionescu pe raza comunei Gogoșari în 1955. Cercetările de suprafață din 1957, efectuate de Barbu Ionescu în apropiere de satul Budești, punctul *La Nuci*, s-au soldat cu descoperirea unei aşezări datând din sec. II-I î.Hr.

Pe raza comunei Stănești, în extravilanul satului Ghizdaru, situat la 10 km de municipiul Giurgiu, pe valea râului Gurban, a fost descoperită în 1958 o aşezare Latène. Ca urmare a cercetărilor efectuate de Gheorghe Rădulescu și Mihai Ionescu, au fost descoperite în special materiale ceramice fragmentare. O aşezare Latène, situată în apropierea satului Gostinu, în punctul *Grindul lui Bunei*, a fost cercetată în 1958 de către Dumitru Berciu printr-un sondaj.

Primele cercetări din zona Greaca-Prundu au fost efectuate în anul 1952 de Eugen Comșa, unde a descoperit fragmente ceramice Latène. Alte fragmente ceramice din aceeași perioadă au fost găsite pe terasa inferioară a lacului Greaca,

în punctul numit *Malu Molescului*. Așezarea Latène de la Prundu, punct *Siliște*, a fost cercetată în 1958-1960 de Barbu Ionescu. Seria cercetărilor de teren a fost continuată și în 1959 de Gheorghe Rădulescu și Mihai Ionescu, care au descoperit la cca. cinci km de Giurgiu, în arealul satului Malu, o așezare Latène. Ulterior, așezarea geto-dacică a fost atestată prin descoperirea a două bordeie.

O serie de evaluări de teren, efectuate în 1960 de Eugen Comșa, au avut drept rezultat descoperirea unor materiale arheologice geto-dacice la Hotarele, punct *Scărișoara*. Cercetările efectuate de Constantin Preda, Barbu Ionescu și Emil Moscalu atestă o așezare geto-dacică, datată cu monede de la Histria din sec. IV-III î.Hr. La Brăniștari, în punctul numit de localnici *La șantier* au fost descoperite în anii 1961-192 artefacte din fier (un cuțit curb) din bronz (o fibulă) și ceramică (căni, castroane și cupe de factură locală) din a doua Epocă a Fierului. Alte materiale arheologice geto-dacice au fost identificate la Mihai Bravu și care au fost publicate de Radu Vulpe în lucrarea *Așezări getice din Muntenia*.

În urma cercetărilor de suprafață din 1967, efectuate de Mioara Turcu în apropierea satului Mihăilești, pe terasa râului Argeș, au fost găsite fragmente ceramice aparținând sec. II-I î.Hr. În anul 1972, Done Șerbănescu a identificat un lot de fragmente geto-dacice (sec. II-I î.Hr.) la școala de la Dobreni. De la același arheolog s-a aflat de existența unor fragmente ceramice, date în aceeași perioadă, descoperite întâmplător la Hulubești, comuna Călugăreni.

Informații noi în legătură cu civilizația geto-dacică au adus cercetările sistematice întreprinse între anii 1987-1991 de Valeriu Sârbu și colaboratorii săi la Căscioarele-Greaca-Prundu. În anul 1987 la Greaca, punct *Valea Fântânilor* a fost descoperită o mărgea cu reprezentarea divinității romane *Ianus*. Piesa are formă cilindrică, fiind lucrată cu mâna din pastă poroasă. Întreaga suprafață a piesei este pictată cu o nuanță de galben. Decorul redă un cap uman cu două fețe, care, „prin expresivitatea ei diferită, sugerează un *Ianus*”. Obrajii și urechile sunt bine

reliefate și pictate cu culoare bleu. Nasul este pictat cu alb. Ochii, ușor reliefate, sunt pictați cu alb, maro și gri.

Ianus este o străveche divinitate romană, fără echivalent în lumea greco-orientală. Este zeul porților, al începuturilor, al trecerilor, reprezentate simbolic prin intrări. Ca zeu al începuturilor, privite atât în sens concret, cât și în sens abstract, *Ianus* prezidează „începutul lumii, cosmogonia, dar și începutul anului, al drumurilor, podu-

**Ianus,
o străveche
divinitate
romană**

rilor, poarta casei (*ianua*), prima zi de seceriș; este asociat și intrării în viața adultă, căsătoriei și morții”. De obicei, *Ianus* era reprezentat cu două fețe orientate în direcții opuse. La origine, funcția lui *Ianus* fusese de păzitor și păstrător (*custos pacis*) al păcii. Porțile sanctuarului său din Forumul de la Roma avea o enormă semnificație politică. În vreme de război, porțile sale trebuiau să rămână deschise, iar în timp de pace erau închise. Ca divinitate a începuturilor, *Ianus* era invocat la începutul fiecărei zile. În prima lună a anului, *Ianuarius*, la calendă, oamenii schimbau între ei urări și cadouri. Cea mai apropiată analogie este o piesă descoperită în cadrul cercetărilor arheologice sistematice efectuate de către un colectiv condus de Alexandrina D. Alexandrescu în necropola getică de la Zimnicea (anii 1966-1975).

Privită în ansamblu, evoluția cercetării arheologice din zona Giurgiu a pus în evidență câteva așezări geto-dacice complexe cum sunt cele de la Popești și cele situate în microzona Căscioarele-Greaca-Prundu, ilustrând stadiul cercetării și cunoașterii preistoriei și istoriei vechi a acestui areal.

Războiul ruso-turc din 1877 – 1878 și puterile europene (1)

Vladilen VINOGRADOV

Al zecelea război ruso-turc s-a încheiat acum 145 de ani, iar lista obișnuită a motivelor care au generat războiul (expansiunea teritorială, preocuparea pentru securitatea țării, dorința de a-și consolida oriunde influența, dorința de schimbare a raportului de putere în Europa în favoarea proprie) este insuficientă în contextul războaielor ruso-turce. Proeminenta balcanistă americană B. Jelavich a ajuns în impas, operând cu aceste concepte: „În perioadele de tensiune și criză intrau în joc concepte iraționale, bazate mai mult pe imaginație decât pe luarea în considerare practică a intereselor naționale”. În cazul nostru, un astfel de factor irațional și inexplicabil din punct de vedere logic a fost pornirea de solidaritate din întreaga Rusia cu slavii din sud care s-au revoltat, despre care prințul V. P. Meshchersky a scris: „Totul în Rusia a fost pus deoparte și doar o singură întrebare, cea slavă, a pus stăpânire pe toata lumea”.

„Încă o dată, toată Europa se va răsturna peste noi!”

Manifestul țarului cu declarația de război conținea următoarele rânduri: „Toți supușii noștri cei devotați și dragi nouă cunosc participarea activă pe care am avut-o întotdeauna în soarta populației creștine asuprite din Turcia. Dorința de a îmbunătăți și asigura situația sa este împărtășită de către întregul popor rus, care acum își exprimă disponibilitatea pentru noi sacrificii în idea de a ușura soarta creștinilor din Peninsula Balcanică”. Iată un alt fragment din scrisoarea comandantului-șef al Armatei dunărene, Marele Duce Nikolai Nikolaevici, din 12

La împlinirea a 145 de ani de la încheierea ultimului război ruso-otoman, devenit, mai apoi, ruso-româno-otoman din aprilie – mai 1877, în urma Congresului de Pace de la Berlin (1 iunie – 1 iulie 1878), revista CLIO dorește să înfățișeze cititorilor săi un set de materiale care reprezintă punctul de vedere al istoriografiei ruse despre ceea ce a fost Războiul din 1877 – 1878, raporturile dintre Imperiul Otoman și Rusia Țaristă, precum și dintre acestea și Marile Puteri ale Europei, locul și rolul României în această ultimă mare confruntare ruso-otomană din secolul al XIX-lea. Istoricul rus Vladilen VINOGRADOV (1925 – 2017) este un specialist al istoriografiei ruse în ceea ce privește relațiile internaționale și politica externă a statelor din Peninsula Balcanică, precum și al istoriei Marii Britanii. Profesorul dr. Vladilen VINOGRADOV este unul dintre fondatorii studiilor românești din Rusia

(Constantin CORNEANU).

ianuarie 1877, adresată Principelui român Carol I despre scopul campaniei întreprinse: „Acest scop exclude orice idee de capturare, cucerire sau ambiții militante și se reduce la datoria sacră de a-i proteja pe cei oprimați de asupritor, de a restabili coreligionarii noștri din Est la drepturile lor legale, nerecunoscute de prea mult timp și de a face pentru totdeauna imposibilă repetarea acelor scene oribile de masacru care au revoltat conștiința Europei șocate” (referire la suprimarea brutală a Revoltei din aprilie 1876 în Bulgaria).

În cadrul dezbaterilor din Parlamentul Marii Britanii, principala patroană a regimului

Martiri bulgari (pictură de Konstantin Makovski, 1877; Muzeul Republicii Belarus, Minsk)

sultanului, s-au auzit câteva voci sobre și sincere. Să ne referim la discursul ducelui de Argyll: „Susțin că, în aceste circumstanțe, acțiunile Rusiei au fost justificate, iar dacă perspectiva libertății apare acum pentru populația provinciilor turcești, este datorită acelor emoții din Rusia, care, numiți-le sentimentale, filantropice, lipsite de logică, așa precum vă doriți, sunt totuși una dintre cele mai puternice forțe din istorie”. Solidaritatea din întreaga Rusie cu slavii s-a manifestat nu prin proclamații și demonstrații, ci prin sprijinirea lor cu bani, medicamente, arme, echipamente militare cu praf de pușcă. În biserici, la adunările rurale, în consiliile din zemstvă (formă de guvernare locală – n.t.), în ședințele nobilimii și a Dumelor orășenești (adunări reprezentative legislative din Rusia – n.t.) se strângeau bani. Comitetele caritabile slave din Moscova și Sankt-Petersburg au donat o sumă substanțială de bani, 1,5 milioane de ruble, iar oamenii care în mod clar nu erau împovărați de venituri mari au donat o rublă sau două. Două treimi din fondurile strânse au

venit din aceste mici contribuții. Istoricul E. S. Radzinsky scrie cu toată corectitudinea: „**Războiul a reușit să unească Rusia**”. „Clasele inferioare” și „clasele superioare” ale societății s-au contopit în efortul de a-i elibera pe slavi, și nici războiul nu le-a oprit. Se achiziționau arme și echipamente militare pentru Serbia care lupta, au fost trimise acolo spitale de campanie cu echipamente, medicamente și personal – de la asistente până la personalități eminente ale medicinei, N. F. Sklifosovsky și S. P. Botkin. 5.000 de voluntari s-au alăturat armatei sârbe, iar printre aceștia se numărau mulți ofițeri în serviciu activ care și-au păstrat gradul și vechimea în țara natală. F. M. Dostoievski a devenit portavoce a mișcării. În *Jurnalul Scriitorului*, el a declarat: „**Marele vultur răsăritean a zburat peste lume. El nu dorește să cucerească, nu dorește să extindă granițele, ci să elibereze și să resusciteze pe cei asupriți și oprimați, să le dea toată viața în beneficiul umanității**”. Pușinii adversari ai războiului, care vorbeau despre pericolul unui nou masacru european, au fost pe puțin ignorați de către opinia publică. F. M. Dostoievski i-a numit „oameni generali” și „cei care se scuipe singuri”.

Nu a existat nicio opoziție față de război ca o forță organizată în țară. Dar la urma urmei, este responsabilitatea conducătorilor să se supună nu inimii, ci minții, să cântărească cu calm la ce poate duce războiul. Atât cancelarul A. M. Gorceakov, cât și însuși țarul Alexandru al II-lea se temeau de o repetare a epopeii din

Chestiunea Orientală din anul 1833 (Caricatură după o gravură engleză)

Țarul Alexandru al II-lea
în biroul său din Palatul de iarnă

Războiul Crimeii. Țarul i-a scris ministrului de război D. A. Miliutin: **„Încă o dată, toată Europa se va răsturna peste noi!”**. Aceeași părere au susținut-o și miniștrii de Interne și a Proprietăților de stat. Șeful ministerului de Finanțe, M. H. Reutern, cel care, după campania din Crimeea, a scos Rusia din datorii timp de mulți ani, a prezentat o notă adresată pe cel mai înalt nume, în care a prezis un colaps financiar, o criză economică, un refuz forțat de a efectua reforme în țară și dezvoltarea unei mișcări revoluționare în cazul pășirii pe calea războiului. El și-a prezentat demisia, însă aceasta i-a fost refuzată. Dar era imposibil să se privească cu calm la masacrul bulgarilor, sârbilor, muntenegrenilor, bosniacilor și herțegovinilor, să fie deraiat cursul Ecaterinei (*a II-a, n.t.*) pentru susținerea mișcării de eliberare a Balcanilor.

Pentru a restrânge cât mai mult posibil amploarea confruntării ce trebuia să aibă loc, Rusia a încheiat Convenția de la Budapesta cu Austro-Ungaria (ianuarie-martie 1877), acceptând cele mai dificile condiții. În schimbul neutralității sale favorabile în războiul ruso-turc, Sankt-Petersburg a fost de acord cu ocuparea Bosniei și Herțegovinei de către trupele austriece și s-a angajat să împiedice apariția unui mare stat independent în Balcani. Pe arena internațională, Viena nu avea egal la țesut intrigi. Însă, liderii de la Sankt-Petersburg nu bănuiau că semnează o foaie de hârtie lipsită de orice valoare. La o întâlnire cu împăratul Franz Josef din 13

noiembrie 1876 (adică înainte de încheierea Convenției), încălcarea acesteia era deja planificată. Cei adunați vorbeau destul de activ și metodic despre campania împotriva Rusiei. Franz Josef credea: **„Războiul cu Rusia ar trebui să înceapă când războiul (cele din urmă cu Turcia – V. V.) va fi în plină desfășurare”** și **„mase foarte semnificative de trupe rusești vor fi redistribuite din nord în adâncurile teritoriului otoman”**. Întâlnirea s-a încheiat cu o discuție foarte concretă despre ce anume forțe ar trebui concentrate în Galiția, de unde să se dea lovitura principală Rusiei, cum să cucerească trecătorile Munților Carpați. Totuși, la Sankt-Petersburg nu se așteptau la o asemenea duplicitate.

Ministerul de Externe austro-ungar, contele G. Andrassy, s-a alăturat principalilor patroni ai Imperiului Otoman, britanicilor, și s-a comportat de parcă Convenția de la Budapesta nici nu ar exista. Palatul de Iarnă și Cabinetul de Miniștri nu s-au limitat la definirea scopurilor războiului dată în manifestul țarului. Cancelarul A. M. Gorceakov a oferit Ministerului de Externe asigurări suplimentare: capturarea

Cancelarul A. M. Gorceakov, ministru de Externe
al Imperiului Rus în perioada 1856 – 1882
(pictură de Egor Bothmann din 1874)

Un pas imperial - 1791!
(Caricatură britanică cu împărăteasa Ecaterina a II-a)

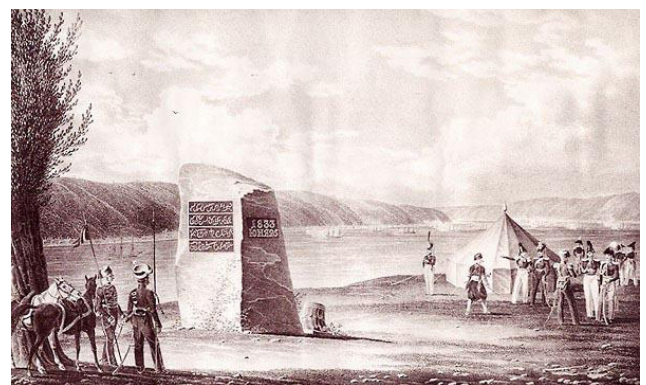
Constantinopolului nu făcea parte din planurile Rusiei. Problema Strâmtoarelor Mării Negre „pentru menținerea păcii și a liniștii generale” a fost supusă soluționării „de comun acord, pe o bază echitabilă și eficientă garantată”. Două probleme importante, de semnificație paneuropeană au fost supuse în prealabil judecății Areopagului puterilor, în care Rusia a fost întotdeauna în minoritate și uneori chiar singură. Țarul Alexandru al II-lea promisesse mai devreme britanicilor, pe cuvântul său de onoare, promisiunea de a nu încerca să aibă pretenții asupra Constantinopolului. Atât monarhul, cât și cancelarul nu au inventat nimic nou. Să facem o scurtă digresiune istorică.

O „rusofobie absurdă”

Încă în anii '20 din secolul XIX, a luat contur cursul Rusiei în Balcani: să nu se caute acolo creșteri teritoriale, ci să se caute crearea unui lanț de state creștine prietene la granițele de sud ale puterii. În timpul vizitei ducelui A. Wellington la Sankt-Petersburg în 1826, țarul Nicolae I i-a declarat că nu dorește să dobândească nicio singură așezare pe Dunăre. În protocolul anglo-rus din 23 martie a aceluiași an, ambele părți s-au angajat să nu aibă pretenții asupra niciunui teritoriu din Balcani. La 6 iulie 1827, obligația a fost reiterată și cu participarea Franței într-un acord al celor trei țări. În luna

decembrie a aceluși an, reprezentanții celor trei puteri au semnat un document numit (neoficial) protocolul de dezinteres. Rezultatele războiului ruso-turc din 1828-1829 au fost acordarea unui statut de autonomie Serbiei, extinderea auto-governării Moldovei și Țării Românești, crearea condițiilor preliminare pentru declararea independenței Greciei. În Balcani, Delta Dunării a fost preluată de Rusia. Și s-ar părea că rivalii nu au de ce să caute nod în papură, lumea de după victoriile strălucite părea moderată, în Marea Britanie nu existau temeuri pentru dezvoltarea sentimentelor anti-ruse. Dar motive pentru răspândirea rusofobiei au existat. Cercurile comerciale și coloniale influente, legate printr-un interes sau altul de India și de un segment vast de pământuri care mărginesc Rusia de la Balcani prin Orientul Mijlociu și Asia Centrală până în Afganistan, considerau Rusia o putere rivală. Centrul confruntării era Imperiul Otoman. Această contradicție a reprezentat o mare problemă a politicii europene și a devenit un fel de axă a relațiilor internaționale de pe continent. Însă, avea nevoie de un cadru ideologic, iar rusofobia a servit drept cel mai bun context pentru ea – acele idei despre Rusia ca țară barbară, străină de civilizația europeană, primitivă, agresivă din cele mai vechi timpuri și care încălca interesele britanice în întreaga lume.

În broșura anonimă „India, Marea Britanie și Rusia”, apărută în anii '30 din secolul XIX, se

Piatra Moscovei din Imperiul Otoman pe 25 iunie 1833
(Piatra Moscovei a fost ridicată pe coasta asiatică a Bosforului pentru a comemora șederea trupelor imperiale ruse, care au ajuns acolo la cererea sultanului otoman pentru a-l salva de invazia armatei puternicului suveran al Egiptului, Muhammad Ali)

Vedere a Constantinopolului în 1846

(pictură de Ivan Aivazovski, Muzeul Rus de Stat din Sankt-Petersburg)

afirma că scopul autorului său a fost să semene alertă pentru a preveni „**agresiunea rusă fără limită în toate direcțiile**”. Nu au fost prezentate dovezi pentru acest lucru și nici nu au existat. Britanicul de rând era mândru de independența sa, dar era sensibil la încălcarea intereselor țării sale, chiar imaginare. Un om din mulțime cădea cu ușurință în plasa propagandei zgomotoase, primitive. Punctul de plecare al construcțiilor rusofobe a fost preocuparea pentru securitatea Indiei, „*comoara imperiului*”. Posesiunile otomane au fost interpretate de istoriografie ca un avanpost al apărării Indiei, „*interesele strategice și geografice ale Marii Britanii*” din Orientul Apropiat și Mijlociu erau asociate cu necesitatea de a proteja împrejurimile perlei Coroanei. De aici și interesul pentru 1801, când țarului Pavel I i-a venit ideea delirantă de a trimite cazacii Donului să cucerească India. Nici măcar nu au fost dotați cu o hartă a cuceririlor ce urmau să aibă loc din lipsa acesteia. Harta a fost găsită ulterior în proprietatea Academiei de Științe și trimisă să-i ajungă din urmă pe cazacii Donului.

Viața țarului Pavel I s-a încheiat tragic, iar moștenitorul său țarul Alexandru I s-a grăbit

să-i întoarcă pe cazaci din stepile Trans-Uralilor, în care ei ajunseseră. Este imposibil să abordezi pasiunile lui Pavel I cu o măsură de bun simț; succesorii săi nici măcar nu visau să repete aventura. Britanicii înșșiși au considerat această idee nerealizabilă. În anii '70 ai secolului XIX, deputatul Parlamentului de la Londra S. Lench a calculat că, pentru a ajunge cel puțin la râul Eufrat, fiecare soldat ar trebui să fie echipat cu două cămile de povară și un cal și jumătate. Dar India este situată mult mai departe, iar Himalaya blochează calea către ea.

În 1833, la cererea sultanului, trupele ruse au debarcat pe malul asiatic al Bosforului, pentru a-l salva de invazia armatei puternicului suveran al Egiptului, Muhammad Ali. Guvernul britanic, ca și cum ar fi dormit și nu a sesizat amenințarea care plana asupra Turciei, a fost aspru criticat în Camera Comunelor. Într-un discurs impregnat de rusofobie, deputatul T. Attwood a declarat: „*Acum Constantinopolul, sau cel puțin Scutari, este în mâinile rușilor, iar Scutari este același Constantinopol. Mâine rușii vor avea cetățile de pe Dardanele și va fi necesar un milion de lire sterline pentru a-i expulza de acolo. Aș prefera*

ca rușii să vină pe Tamisa și să cucerească Londra decât să suport insultele pe care ni le aruncă asupra noastră în ultimii 17 ani”. Apoi a urmat și apelul: este timpul cel mai potrivit să începem un război cu Rusia, **„ridicând Persia împotriva ei pe de o parte, Turcia pe de altă parte, Polonia nu va sta deoparte, iar Rusia se va prăbuși ca o oală de lut”**. În loc să comită toate aceste orori, forțele ruse de debarcare, după ce au oprit invazia egiptenilor, au urcat pe nave și au plecat acasă.

În anii 30 ai secolului al XIX-lea, publicistul, călătorul și diplomatul, autorul cărții *„Turcia și resursele ei”*, David Urquhart, care publica revista *„Portfolio”*, și ambasadorul la Istanbul, Lord D. Ponsonby, s-au remarcat printr-un zel deosebit pe baza rusofobiei. David Urquhart a publicat în revista *„Portfolio”* materiale selectate în mod tendențios din arhivele Marelui Duce Konstantin Pavlovici din timpul revoltei poloneze din 1830-1831, precum și scrisori și telegrame furate de la ambasade și misiuni diplomatice. Nu s-a dat în lături nici de la a născoci falsuri despre agresivitatea rusă. Un loc aparte în publicațiile sale l-a ocupat corespondența lui K. O. Pozzo di Borgo, un corsican aflat în serviciul diplomatic rus, ambasador la Londra, un susținător al zdrobirii Imperiului Otoman. Punctul său de vedere a fost respins de Palatul de Iarnă, dar preluat de D. Urquhart, care în publicațiile sale prezenta opinia privată a unui diplomat drept cursul oficial al guvernului țarist. A. Wellington l-a considerat pe D. Urquhart ca fiind dezechilibrat și lipsit de bun simț. Proeminentul istoric britanic C. Webster a vorbit mai dur despre el și a scris despre *„comportamentul extravagant al semi-nebunului David Urquhart”* și despre anxietatea pe care a provocat-o Ministerului de Externe. Publicațiile serioase s-au abținut să retipărească informațiile culese din *„Portofolio”*, dar publicul, avid de senzație, a perceput cu interes scrierile lui David Urquhart, iar ele, potrivit cercetătorului englez G. Temperley, au contribuit la răspândirea **„unui basm diplomatic în care Rusia era prezentată ca un lup, iar Turcia – drept o mielușică”**.

Pe malul Bosforului, partenerul demn al lui D. Urquhart era Ponsonby. În 1833, a privi navele ruse sub pavilionul Andreevsky în radă era peste puterea sa mentală. A trimis mesaje atât de pline de ciudă, încât premierul W. Melbourne s-a plâns de „rusofobia absurdă” a sa. Ponsonby a susținut o politică de tip lamă de cuțit, pentru trimiterea unei flote britanice în Marea Neagră, ceea ce putea să ducă aproape inevitabil la război cu Rusia. Și-a câștigat reputația de provocator periculos de proporții europene. Colegul său francez, amiralul A. Roussin, de asemenea rusofob, se temea că prin eforturile lui Ponsonby ar putea izbucni un conflict european. Înalta Poartă a alimentat la un moment dat ideea de a-i cere de la Whitehall să-l recheme pe acest războinic sub masca unui diplomat din Istanbul, dar nu a îndrăznit. Foreign Office a trebuit să-l țină în frâu pe reprezentantul mult prea zelos, în ciuda anilor lui înaintați. Dar aceeași ură față de Rusia l-a determinat pe Ponsonby să acționeze cu o energie extremă și să lupte, în general, cu succes pentru a sporii influența britanicilor și a submina influența Rusiei în Imperiul Otoman. Cele două personalități britanice menționate au dispărut în cele din urmă de pe scenă, dar au lăsat în urmă o constelație de adepți. Epopeea rusofobă, acum escaladând, acum estompând, a continuat, încă o jumătate de secol.

Marea Britanie ține sub cheie „ieșirile finale ale Rusiei”

Intrarea țarului Alexandru al II-lea în orașul Ploiești pe 15 iunie 1877 (pictură de Nikolai Dmitriev-Orenburgski, Muzeul Ermitaj din Sankt Petersburg)

Țarul Alexandru al II-lea, Comandantul-șef al Armatei Ruse, Marele Duce Nikolai Nikolaevici și Principele Carol I urmăresc mersul ostilităților de lângă Plevna (P. N. Șkrapov, Litografie, 1877)

În viața internațională, personalitatea a jucat întotdeauna un rol semnificativ, în special personalitatea autocratică. Țarul Nicolae I a personificat principiile de protecție din Europa în politică și a urmat principiile Sfintei Alianțe după dispariția acesteia ca organizație. În felul său, el a slujit cu devotament Rusiei, fără să-și dea seama că ridicase o barieră în calea progresului. A. F. Tiutcheva, fiica celebrului poet și domnișoară de onoare a împărătesei Maria Alexandrovna, a considerat că acești 30 de ani au fost eliminați din istoria Rusiei. Dar din punct de vedere uman, țarul Nicolae I a fost un cavaler fără teamă și reproș. Ideea înaltă a datoriei purtătorului de coroană nu i-a permis să-și schimbe cuvântul, ca să nu mai vorbim de obligație, sigilată cu semnături înalte și un sigiliu de ceară roșie. Exact opusul lui a fost împăratul Franz Josef, care îi datora salvarea tronului său în 1849. Încă de la o vârstă fragedă, înainte de războiul Crimeei, și-a expus principiile mamei sale, arhiducesa Sofia: **„Viitorul nostru este în Orient. și vom conduce puterea și influența Rusiei în acele limite dincolo de care ea a trecut doar din cauza slăbiciunii și confuziei din tabăra noastră”**. Încet, dar sigur, **„vom duce la ruină politica rusă. Desigur, nu este bine să acționăm împotriva vechilor prieteni, dar în politică este imposibil altfel. Dușmanul nostru natural din est este Rusia”**, mărturisise împăratul de la Viena. Mai târziu,

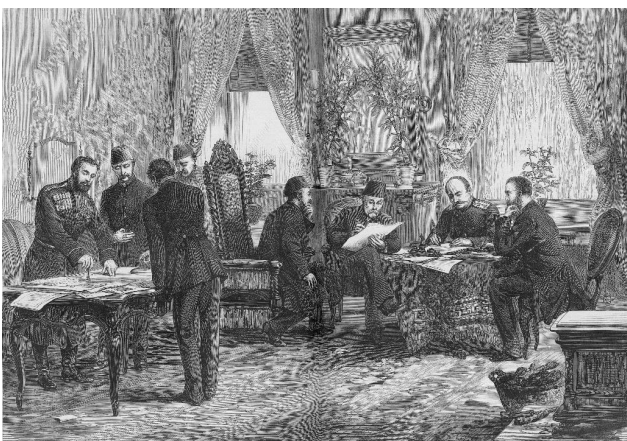
când unicul său fiu Rudolf s-a sinucis împreună cu iubita sa Maria Vetsera, tatăl a stat în fața sicriului său exact atâta timp cât prevedeau reglementările militare, nici un minut mai mult. Decizia întâlnirii din 13 noiembrie 1876 de-a înjunghia Rusia pe la spate a fost o manifestare complet firească a duplicității ridicate la principiu. Țarul Nicolae I a greșit, imaginându-și că suveranii, ca și el, erau fideli cuvântului și obligațiilor lor. El s-a înșelat.

În 1853, prin eforturile ambadorului britanic la Istanbul C. Stratford-Canning, care s-a transformat în Lord Redcliffe, s-au denaturat esența cerințelor prezentate către Înalta Poartă de Prințul A. S. Menșikov în timpul misiunii sale nefericite. În locul dreptului cerut pentru trimișii ruși de a „efectua reprezentări” sultanului în favoarea coreligionarilor, traducerea în engleză spunea „a da ordine”. În această formă atât de distorsionată, poziția Rusiei a fost prezentată Constantinopolului ceea ce favorizat concluzii istoriografice nefondate despre hărțuirea rusă, respectiv faptul că țarul „l-a rugat pe sultan să renunțe irevocabil la orice aparență de putere asupra a peste 14 milioane dintre supușii săi creștini”.

Într-un cerc restrâns, Lordul D. Russell a cerut **„smulgerea colților ursului. Până când flota și arsenalul său naval de la Marea Neagră nu vor fi distruse, nici Constantinopolul și nici pacea în Europa nu vor fi în siguranță”**. Șeful Ministerului de Externe, contele D. Clarendon, a scris despre dorința cabinetului de a „domina complet Marea Neagră”, care, după cum se știe, nu spală coastele britanice, ci rusești, turcești, române, bulgare, ucrainene, georgiene și abhaziene. Ocazional, un cuvânt de adevăr pătrundea și în paginile presei. Astfel, ziarul francez *Constitutionnelle*, chiar înainte de izbucnirea Războiului din Crimeea, s-a dedat la triumf: **„Rusia în câteva săptămâni va pierde roadele cheltuielilor bănești, muncii gigantice, sacrificiilor enorme de mai mult de o generație. Cetățile pe care le-a ridicat pe malul Mării Baltice și al Mării Negre, fără să cruțe răbdare, nici timp, nici bani, vor fi distruse, aruncate în aer și**

distruse de focul escadrilelor unite ale Franței și Angliei”. Țarul Nicolae I a prezentat rezultatele războiului într-un mod complet diferit față de ce i se atribuia: **„Toate regiunile creștine ale Turciei vor deveni neapărat principate independente, vor deveni din nou ceea ce au fost – state creștine și, ca atare, se vor alătura familiei statelor creștine din Europa. Garanțarea libertății religiei, a organizării lor, a relațiilor lor între ele și cu vecinii lor – toate acestea ar trebui să facă obiectul reglementării la un congres extraordinar”.** Desigur, țarul credea că va deveni patronul lor și va avea un grad de influență asociat cu aceasta. În modul său tradițional, Rusia a căutat să submineze puterea Turciei pentru a regenera statalitatea popoarelor balcanice. A fost luat în vedere dreptul trimișilor ruși de a efectua *„reprezentări în favoarea bisericilor din Constantinopol și a altor locuri, precum și în favoarea clerului”.*

În loc de toate acestea, conform Tratatului de Pace de la Paris din 1856, Rusia a pierdut Basarabia de Sud, a pierdut dreptul de a menține o flotă militară la Marea Neagră, iar patronajul său asupra creștinilor din Balcani a fost înlocuit cu o garanție colectivă a marilor puteri. Zvonurile despre poftele expansioniste ale ursului rus s-au stins pentru o vreme din cauza lipsei de material, dar asta numai până la următoarea criză. Rusofobia de diferite culori politice și de diferit grad de influență al purtătorilor săi a supraviețuit războiului Crimeei. La apogeul

Semnarea Tratatului de Pace între Rusia și Imperiul Otoman de la San Stefano (19 februarie 1878)

său, retorica anti-rusă a atins o asemenea intensitate, încât Temperley a scris despre „lătratul haitei parlamentare”. Contemporan al evenimentelor, liderul mișcării pentru libertatea comerțului, V. Cobden, a vorbit aproape în aceiași termeni despre concetățenii săi: a vorbi cu ei era ca și cum a vorbi cu o *„haita de câini turbați”.*

Însoțită de acest „lătrat”, de la mijlocul anilor '30, a fost lansată o ofensivă largă a stăpânei mărilor de-a lungul perimetrului granițelor sudice ale Imperiului Rus. Marea Britanie și-a stabilit controlul asupra Mării Mediterane, ce spală țărmurile Europei, Asiei și Africii. După cum a remarcat omul de știință englez V. Puryear, ea a ținut sub cheie *„ieșirile finale ale Rusiei”* către Oceanul mondial. V. Puryear a folosit formula, rar întâlnită în istoriografia occidentală, despre *„amenințarea britanică”* la adresa Rusiei în secolul al XIX-lea. În cazurile în care Marea Britanie trecea la ofensivă, doctrina status quo-ului era uitată. În 1825, Parlamentul de la Londra a abolit dreptul de monopol al Companiei Levantine asupra comerțului cu țările din Estul Mediteranei, care i-a fost acordat încă din 1581. Vechile puncte de sprijin britanice, Gibraltar și insula Malta, au fost completate de Aden în Marea Arabiei. Captura a avut loc în 1838 chiar fără știrea sultanului, în a cărui posesie era portul.

O victorie de neacceptat

Să ne întoarcem la anii '70 ai secolului al XIX-lea. 1875 – începutul unei noi crize estice, revoltă în Bosnia și Herțegovina, 1876 – revolta din aprilie din Bulgaria, războiul Serbiei și Muntenegrului împotriva Turciei. În Bulgaria, numărul victimelor bașibuzucilor, trupele auxiliare otomane, remarcate prin cruzime sofisticată, a fost de zeci de mii. Armata sârbă a fost învinsă. Revolta din Bosnia și Herțegovina nu a avut nicio șansă de succes. Înalta Poartă se pregătea să-i împovăreze cu lanțuri de dependență pe slavii din sud, lanțuri mai grele decât înainte. Singura modalitate de a-i salva a fost intervenția Rusiei. La 4 aprilie 1877, la Chișinău,

țarul Alexandru al II-lea a semnat un manifest despre război. Nu vechea Armată, cea adunată prin recrutare, a trecut Prutul, ci una nouă, formată pe baza serviciului militar universal pentru toate straturile sociale. Publicul rus era deplin în favoarea eliberării creștinilor. Populația saluta soldații și ofițerii ca eliberatori de sub jugul otoman. Vagonul lui Alexandru al II-lea în trenul special al țarului a fost scaldat de flori. Primele succese erau o bucurie – Dunărea a fost forțată, regimentele generalului V. I. Gurko au capturat trecătorile din Balcani. Dar la cetatea Plevna (Pleven) s-a produs un rateu: cel mai bun comandant turc Osman Pașa a ajuns înaintea rușilor și a ocupat orașul cu 40.000 de soldați. Trei atacuri pripite și prost pregătite, la ultimul dintre care a participat și armata României, care intrase într-o alianță cu Rusia, s-au încheiat cu eșec, morții și răniții numărându-se cu miile.

Pe al treilea front, cel diplomatic, pe lângă Dunăre și Caucaz, s-a dezvoltat o situație alarmantă. S-ar părea că A. M. Gorceakov a prevăzut totul: oponentilor li s-au dat, în cea mai obligatorie și categorică formă, asigurări că guvernul nu avea nicio intenție să pună mâna pe Constantinopol și să stabilească controlul asupra Strâmtorilor Mării Negre. Totodată, un preț mare a fost plătit pentru neutralitatea Monarhiei Habsburgice, respectiv consimțământul pentru ocuparea Bosniei și Herțegovinei de către trupele austro-ungare, refuzul de a forma în Balcani un mare stat slav. Însă, nici asta nu a fost destul deoarece autocrației ruse i se atribuie planuri largi de cucerire pe care nici nu le avea. În timp ce armata rusă a rămas timp de patru luni sub zidurile Plevnei, iar regimentele generalului M. D. Skobelev și echipele de miliție bulgare au continuat să fie poziționate în Pasul Șipca, adversarii din Londra și Viena parcă se liniștiseră. Însă pe 28 noiembrie 1877, generalul Osman Pașa și-a aruncat trupele, rărite de gloanțe, foamete și boală, într-o înaintare disperată, lăsând răniții în mila destinului și la mila învingătorului, însă va înregistra 6.000 de morți și va depune armele împreună cu

Nikolai Pavlovici Ignatiev – om de stat rus, trimis special la Beijing (1859 – 1860), ambasador la Constantinopol (1864 – 1877), ministru al Proprietăților de Stat (1881) și ministru de Interne (1881 – 1882)

restul de 43.000 de soldați. Un total de 100.000 de militari din trupele ruse și române care asediau Plevna a fost eliberat, astfel, pentru noi operațiuni militare.

Soldații, istoviți de lupte și oboșiți, erau dornici, totuși, să lupte. Generalul M. D. Skobelev a învins corpul de armată condus de Wessel Pașa la Șipca-Șeinovo, și trupele ruse au intrat în câmpia bulgară. Generalul V. I. Gurko a învins armata lui Suleiman Pașa lângă Plovdiv. Sofia a fost ocupată de trupele ruse. La 8 ianuarie 1878, Adrianopolul (Edirne), punct cheie pe drumul spre Istanbul, prima capitală a Imperiului Otoman, a fost ocupat fără luptă, calea spre Constantinopol fiind, astfel, deschisă. Serbia a reintrat în război. Prințul Milan Obrenović și primul său ministru I. Ristić au căutat să acționeze cu siguranță și așteptau ca victoria să fie conturată cu deplină certitudine. Rapoartele de pe front încurajau și inspirau. Însă la orizont se adunau nori negri pentru diplomația rusească.

Presa britanică a declanșat o acerbă campanie anti-rusă. *Daily Telegraph*, un ziar apropiat guvernului, trâmbița: planurile rusești „constau, grosier vorbind, în stabilirea dominației asupra Constantinopolului și a Strâmtorilor. De viclenia Rusiei nu a scăpat nici Austria, acolo unde ea încearcă să răspândească infecția slavă”. Aceasta a fost urmată de o amenințare directă: **„Orice «pace» ar fi fost semnată la San Stefano, ea va rămâne doar o bucată de hârtie până când va fi pusă în discuție generală; dacă acest lucru nu se va întâmpla sincer și deschis, Marina**

noastră și Armata noastră vor fi cei mai buni reprezentanți britanici, cu sau fără aliați”. La 19 februarie 1878, la aniversarea înscăunării lui Alexandru al II-lea, N. P. Ignatiev a semnat în orașelul San Stefano, la câteva mile de Istanbul, un tratat preliminar de pace cu Imperiul Otoman, care a îndeplinit toate aspirațiile publicului. Sudul Basarabiei a revenit în Rusia, în Transcaucazia Rusiei îi reveneau Kars, Ardagan, Bayazid și Batum.

România, Serbia și Muntenegru au devenit state independente cu o creștere semnificativă a teritoriilor lor (România a primit Dobrogea de Nord în schimbul Basarabiei de Sud). După aproape 500 de ani de inexistență, se renăștea statalitatea poporului bulgar. Granițele Bulgariei autonome au fost conturate pe scară largă și au asigurat accesul acesteia la Marea Neagră și la Marea Egee. Bosnia și Herțegovina au primit drept de autonomie. Optimiștii din Ministerul rus de Externe și dincolo de zidurile acestuia au răsuflat ușurați: Europa se confrunța „cel puțin pe unele probleme” cu un fapt împlinit, însă s-au înșelat. Londra și Viena nu au recunoscut faptul împlinit. Protestele au plouat asupra Rusiei. Esența lor se rezuma la cererea de a supune spre examinare și decizie, de către puterile care au semnat Tratatul de Pace de la Paris din 1856, întregul text al Tratatului de la San Stefano, și nu doar prevederile acestuia, care aveau o semnificație paneuropeană. Deosebit de indignate au fost articolele despre Bulgaria din Tratatul de la San Stefano. Conte Gyula Andrassy i-a spus ambasadorului la Viena, E. P. Novikov, că nici unul dintre miniștrii monarhiei nu va fi de acord cu extinderea teritoriului Bulgariei la sud de Munții Balcani și el însuși se va opune acestui lucru prin orice mijloace. Diplomatul a pus o întrebare directă: „**Inclusiv războiul?**”. Conte Gyula Andrassy a răspuns: „**Prin orice mijloace!**”.

Londra nu s-a limitat la proteste și a folosit pumnul blindat. La 13 februarie 1878, Escadrila amiralului Hornby (șase nave de luptă blindate, cuirasate și o fregată), *încălcând* complet Convenția de la Londra privind Strâmtoarea din

Unități militare rusești care așteaptă semnarea Tratatului de Pace de la San Stefano (19 februarie 1878)

1841, care interzicea astfel de operațiuni, a intrat în Dardanele și a ancorat în Marea Marmara, foarte aproape de Palatul Sultanului. Una dintre navele de luptă blindate a fost sub comanda Ducelui de Edinburgh Alfred, ginerele lui Alexandru al II-lea, soțul unicei sale fiice Maria. În acele momente, rușii au descoperit că Armata rusă nu avea nici puterea, nici mijloacele să alunge navele britanice din Strâmtoarea sau să

Caricatură din revista satirică rusească „Budilnik” („Alarma”), nr. 5/1878. Într-una dintre caricaturi din anul 1878, doar Marea Britanie, înfățișată ca o soră a milei (semănând cu prim-ministrul Benjamin Disraeli) rămâne la patul „turcului” bolnav în fază terminală. Ea îl liniștește pe pacient (textul de lângă desen): „Nu vă faceți griji! Ne-am ocupat deja de costurile pentru tratament și pentru înmormântare”

Congresul de Pace de la Berlin din 1 iulie 1878 (pictură de Anton von Werner, 1881, Berlin).

În stânga în fotoliu stă Alexandr M. Gorceakov (1798 - 1883), șeful Ministerului Afacerilor Externe al Rusiei, cancelar al Imperiului Rus. A. M. Gorceakov îl ține de cot pe premierul britanic Benjamin Disraeli (1804-1881), care, în ajunul Congresului, a încheiat o serie de acorduri separate nefavorabile Rusiei. Otto von Bismarck (1815-1898), cancelarul federal al Imperiului German, și reprezentantul Rusiei la Congresul de la Berlin, generalul de cavalerie Piotr Șuvalov (1827-1889), își strâng mâna în centru.

împiedice pătrunderea lor în Marea Neagră. Trupele ruse erau înarmate doar cu artilerie de câmp, care nu era în stare să lovească blindajul navelor. Posibilitatea de a transporta artilerie grea a fost exclusă, ruta maritimă era blocată de otomani și britanici și era imposibil să se aducă astfel de tunuri de-a lungul versanților abrupti ai lanțului montan balcanic. În așteptarea unui atac din partea Austro-Ungariei, ministrul Dmitri A. Miliutin va transfera în grabă unități ale Armatei Dunărene la granița cu aceasta și în număr considerabil (cinci divizii de infanterie, trei divizii de cavalerie, două de pușcași și o brigadă de geniști). Totodată, componența trupelor otomane care se opuneau rușilor creștea din cauza transferului de întăriri din Asia Mică și din garnizoanele orașelor transferate în temeiul armistițiului către partea rusă.

(Va urma)

Caricatură din revista satirică rusească „Budilnik” („Alarma”) nr. 10/1878 (Caricatura este dedicată

Congresului de la Berlin. Este prezentată ușa sălii în care se desfășoară negocierile: este închisă cu un lacăt mare, iar un corespondent de presă stă în fața ușii, încercând degeaba să afle ce se întâmplă în sală)

Interesele geopolitice și strategice ale Antantei și ale României în Marele Război din 1914 – 1918 (2)

Constantin CORNEANU

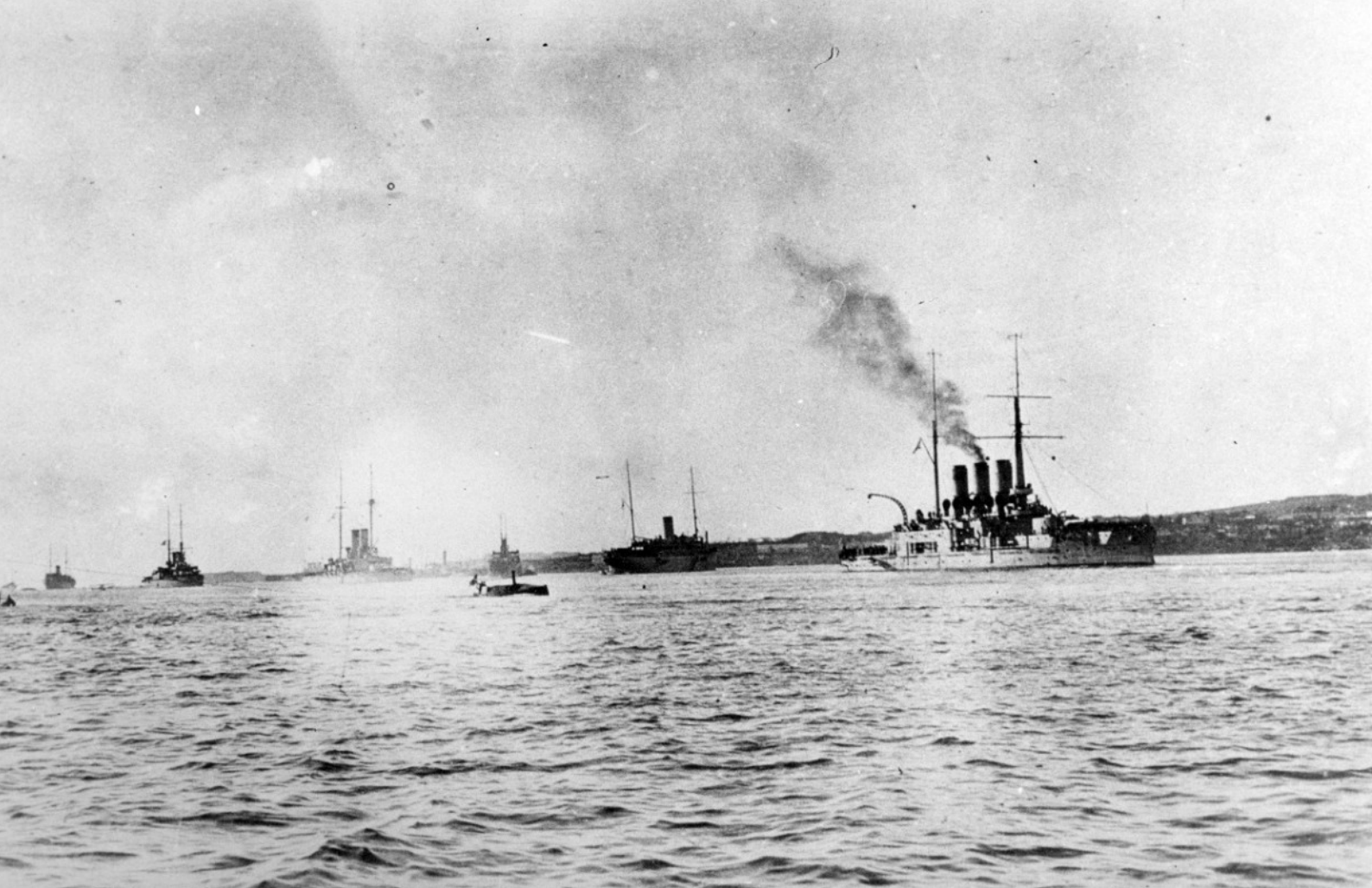
În intervalul 1914 – 1916, presiunile și concesiile făcute de către ambii beligeranți au fost multiple, iar intensitatea lor a fost generată de evoluțiile militare de pe Fronturile de Vest și de Est. Având în vedere evoluțiile politico-diplomatice de la București, uneori greu de anticipat și de determinat, Statul-Major al Regiunii Militare Odessa a luat în calcul, în toamna anului 1915, împreună cu reprezentanții Flotei Mării Negre, planificarea și pregătirea măsurilor pentru întărirea apărării litoralului în nord-vestul Mării Negre. Totodată, planificatorii militari ruși luau în calcul o posibilă ofensivă românească împotriva Rusiei astfel încât au început organizarea unor linii de apărare pe Nistru și Bug. În sintezele informative trimise zilnic la Marele Cartier General al Armatei Imperiale Ruse (STAVKA), de către Secția Operații a Statului-Major al Flotei Mării Negre, informațiile despre România ocupau un loc important și aveau în vedere situația politică din țară, starea de spirit din societate, activitatea în transporturi, starea de pregătire a armatei, deplasările navelor militare și de transport și nu numai. Începând din aprilie 1916, Statul-Major al Flotei Mării Negre a luat în calcul nevoile militare ale României, respectiv mobilizarea Flotei Mării Negre începând cu 12 august 1916, înainte de intrarea României în război, astfel încât „flota imperială rusă să patruleze cu forțele necesare în vecinătatea apelor teritoriale ale României pentru a împiedica tragerile asupra Constanței, o posibilă debarcare sau un raid inamic pe Dunăre în amonte”.

Preocupări, planuri militare, orgolii și răspunderi

Trebuie menționat faptul că au existat neînțelegeri între Statul-Major al Flotei Mării Negre și Statul-Major al Marinei de la STAVKA, în frunte cu amiralul A. I. Rusin, referitor la modalitatea de cooperare cu Forțele Navale ale României, respectiv o subordonarea totală a Marinei Române sau o cooperare punctuală cu omologii români. Pentru început, STAVKA și-a impus punctul de vedere și cooperarea româno-rusă urma să fie subordonată unui acord-cadru general. *Detașamentul de nave cu destinație specială* al Flotei Mării Negre, desemnat pentru cooperarea cu România și comandat de contraamiralul Piotr I. Patton-Fanton de Verrayon, își va

subordona, în cele din urmă, toată apărarea românească a litoralului Mării Negre, două companii de marinari și portul Constanța. În compunerea acestui *Detașament* intrau: cuirasatul de escadră *Rostislav*, submarinele *Karp* și *Karas*, *Detașamentul nr. 4 dragaj* (navele dragoare de mine de tip elpidifor nr. 241, 243, 244 și 245), un detașament de aviație maritimă, o baterie antiaeriană, 12 tunuri de câmp de 3,4 țoli, o barieră plutitoare pentru intrarea în port și 6.000 de mine marine.

După numeroase tratative cu cei de la Moghilev, punctul de vedere realist al Comandantului Flotei Mării Negre, viceamiralul Aleksandr V. Kolceak, avea să învingă la STAVKA. Totodată, căpitanul de rangul 1 A. S. Zarin, fost comandant

Forțe navale rusești care ies din rada portului Sevastopol (august 1916)

al iahtului *Almaz*, a fost numit reprezentantul Marinei Militare Ruse pe lângă Marele Cartier General român, fiind subordonat, totodată, Șefului Statului-Major al Flotei Mării Negre și Comandantului Flotei Mării Negre. În primele ore ale intrării României în război, unități navale rusești din Flota Mării Negre au executat *Operațiunea Varna*, sub comanda personală a viceamiralului Aleksandr V. Kolceak, respectiv bombardarea de către hidroavioanele rusești a porturilor Varna și Euxinograd. Trebuie menționat faptul că la executarea *Operațiunii Varna* au participat hidroviatransportoarele *Imperator Nikolai I*, *Imperator Aleksandr I* și *Almaz* împreună cu două divizioane de distrugătoare.

Referindu-se la eforturile care s-au făcut de către Rusia țaristă pentru a sprijini și determina intrarea României în război, un fin observator al evoluțiilor politico-diplomatice de la București, baronul Eugene de Schelking, menționa într-un memoriu înaintat țarului Nicolae al II-lea și generalului Mihail V. Alekseev, șeful STAVKA, la începutul lui septembrie 1916: „În ceea ce

privește România, oamenii de stat sârbi știau foarte bine poziția militară a acesteia și și-au dat seama că cedarea Banatului și toate cerele românești nu erau în concordanță cu interesele practice ale aliaților. După părerea mea, marea noastră deschidere față de România a fost datorată în întregime faptului că toți reprezentanții diplomați ai aliaților din România, cu excepția Italiei, nu au fost la curent cu adevărata situație. Ei nu au avut în vedere decât cariera lor personală și au urmat orbește conducerea domnului Brătianu, premierul României. Singurul lor obiectiv a fost participarea României la război, indiferent de consecințe”. Memoriul baronului Eugene de Schelking se născuse ca urmare a gravelor acuzații aduse Rusiei pentru faptul că nu își îndeplinesc promisiunile din *Convenția militară ruso-română încheiată pe 4 august 1916*.

După dezastrul militar românesc de la Turtucaia (19 – 24 august 1916), eșecul de la Flămânda (18 septembrie – 1 octombrie 1916) și pierderea aliniamentului și a liniei de cale ferată

Cernavodă – Medgidia – Constanța (22 octombrie 1916), acuzațiile la adresa comportamentului trupelor ruse în Dobrogea s-au amplificat foarte mult. Istoriografia românească continuă să le mențină și astăzi, amplificând, astfel, resentimentele istorice din relația bilaterală româno-rusă. Generalul Alfred Knox, șeful Misiunii Militare Britanice în Rusia, va adnota în memoriile sale, după vizita întreprinsă pe Frontul de Sud în vara anului 1916, că **„rușii au trimis în Dobrogea forța minimă cerută de convenția militară – două divizii de infanterie și o unitate de cavalerie – sub comanda generalului Zaioncikovski”**. STAVKA era convinsă că bulgarii nu vor intra în luptă împotriva rușilor, însă prezența soldaților sârbi avea să stârnească furia bulgarilor și lipsa de respect a acestora față de inamicul ruso-român. **„În orice caz, detașamentul rusesc era prea mic”**, consemna generalul Alfred Knox.

Generalul-maior Andrei M. Zaioncikovski, comandantul Corpului 47 Armată rus, a protestat în modul cel mai tăios cu puțință față de faptul că urma să preia comanda acestei mari unități rusești, îndoielnică în ceea ce privește experiența de luptă, omogenitatea și instrucția, precum și asupra faptului că urma să se subordoneze Marelui Cartier General român și avea liniile de comunicație și logistică extrem de

Viceamiralul Aleksandr V. Kolceak, comandantul Flotei ruse a Mării Negre

îndepărtate de Rusia. Pe 23 august 1916, generalul-maior Andrei M. Zaioncikovski a înaintat un raport către șeful STAVKA, generalul Mihail V. Alekseev, menționând faptul că este o imensă eroare să fie introduși în luptă soldații din Divizia de Voluntari sârbi pe frontul din Dobrogea. **„Mai mult, argumenta Zaioncikovski, introducerea sârbilor în regiune, chiar și sub drapel rusesc, îi va îndepărta pe bulgarii rusofili, care erau numeroși, și exista riscul ca animozitatea dintre sârbi și bulgari să erupă în**

Țarul Nicolae al II-lea în vizită la bordul unei nave rusești (1916)

atrocități reciproce, subminându-se astfel interesele rusești”, adnotează istoricul Michael B. Barrett. Generalul Mihail V. Alekseev a respins în mod ferm argumentele comandantului Corpului 47 Armată rus și i-a explicat că de tactul lui depindea rezolvarea unei situații aparent imposibilă. STAVKA considera că rușii nu pot interveni decât la extremitatea nordică a zonei de operații, în apropiere de Vatra Dornei și Târgu-Ocna, sau în Dobrogea, în condițiile în care românii acționau în Moldova și Transilvania.

Generalul Alfred Knox confirmă existența unei relații tensionate între generalii ruși în ceea ce privește prezența Armatei Imperiale Ruse pe frontul românesc. În timpul discuțiilor cu generalul-maior Andrei M. Zaioncikovski, șeful STAVKA a declarat: „**M-am opus intervenției României, dar am fost forțat să accept acest lucru prin presiunea Franței și Angliei.**

Mitraliori ruși în așteptarea atacului inamic
(septembrie 1916)

Prizonieri germani aflați sub paza militarilor ruși
(decembrie 1916)

Acum că principiul a fost acceptat, dacă Împăratul îmi ordonă să trimit acolo cinsprezece răniți ruși, nu aș trimite în niciun caz șaisprezece”. În condițiile în care generalii de la STAVKA nu au agreat modul în care au fost duse tratativele politico-diplomatice privind intrarea României în război, de către ministrul plenipotențiar Stanislav A. Poklevski-Koziell, mai ales cele referitoare la Bucovina, putem înțelege opțiunile militare ale generalilor ruși. Generalul Ianușkevici, șeful Statului-Major al STAVKA, considera că ministrul plenipotențiar Stanislav A. Poklevski-Koziell este „**un reprezentant nedem al Rusiei**”, iar Marele Duce Nikolai Nikolaevici, Comandantul Suprem al Forțelor Armate Ruse, considera că ministrul plenipotențiar de la București „**nu a realizat nimic în folosul Rusiei**”.

„Agenda secretă” a elitelor militare ale Antantei

Dorința celor de la STAVKA ca România să intre în război, cât mai curând cu putință, a fost imensă. Generalii ruși i-au propus țarului Nicolae al II-lea să accepte ocuparea militară a sudului Bucovinei de către România, numai ca aceasta să intre în război. În aprilie 1915, Marele Duce Nikolai Nikolaevici considera că, totuși, România „**trebuia făcută să înțeleagă că intervenția sa poate fi acceptată, dar pretențiile ei sunt exagerate și inacceptabile**”. Elitele militare ruse erau extrem de pătimase în ceea ce privește viitorul Bucovinei și mergeau chiar pe ideea că putea să nu fie respectat ceea ce se promisese României pentru a-și păstra neutralitatea. Și totuși, în 1916 România trebuia să intre în război cu orice preț. Memorialiștii acelor clipe relevă faptul că STAVKA a premeditat, totuși, încă înainte de intrarea României în război, micșorarea frontului de sud în estul Europei, pe linia de front din sudul Moldovei pe care se aflau trupele româno-ruse în decembrie 1916. Baronul Eugene de Schelking va consemna, la câteva zile după începerea ofensivei românești în Transilvania, că atașatul militar

rus la București, colonelul Tatarinoff, îi va mărturisi că „era necesar ca România să înceapă războiul și «mulțumim lui Dumnezeu că acest lucru s-a îndeplinit»”. Atașatul militar rus era convins că Bulgaria nu putea fi învinsă decât prin dislocarea a 500.000 de soldați ruși, ceea ce era imposibil în acele clipe, din motive strict obiective legate de nevoia de refacere a Armatei Imperiale Ruse. Scurtarea frontului românesc era o soluție imperativă pentru STAVKA, iar România era sacrificată, astfel, deliberat de către o parte din elitele militare ruse.

Căpitanului de Malesseye, ofițer responsabil cu informațiile în cadrul Misiunii Militare Franceze din România, avea să înainteze un raport, la sfârșitul lunii martie 1917, cu referire la evenimentele de pe Frontul Românesc din toamna anului 1916. Raportul ofițerului de informații francez amplifică disputa în ceea ce privește strategia politico-militară a Rusiei în spațiul românesc. „Practic, Rusia, sub ministerele germanofile, nu a dorit ca România să declare război și a preferat clar să vadă că regatul rămâne neutru, iar atunci când era oportun să vină și să-l susțină, așa cum frânghia susține omul spânzurat. (...) După primele lupte și înfrângeri, nemulțumirea rusească, care nu putea fi exprimată împotriva noastră [a francezilor – n. n.] a fost etalată față de români. Progermanii ruși au fost atunci puternici la curtea țaristă, Stürmer, Protopopov și alți lideri au avut putere, iar prin autoritatea lor și ordinele lor, armata rusă a fost atât de lentă în a ajuta armata română”, raporta căpitanul de Malesseye din surse politico-diplomatice și militare rusești. Menționăm faptul că la începutul lui noiembrie 1916, într-o ședință a Dumei de Stat, Pavel N. Miliukov, șeful Partidului Constituțional Democratic, a acuzat pe prim-ministrul Boris V. Stürmer de înaltă trădare, de faptul că ducea o politică germanofilă cu sprijinul țarinei Alexandra. Acuzațiile lui erau nefondate, dar pasiunile stârnite de discursul lui au avut un rol hotărâtor în declanșarea Revoluției din Februarie 1917, în care presupusa trădare a Guvernului a constituit, inițial, principala

Subunitate de infanterie românească aflată în poziție de apărare (septembrie 1916)

Înalți ofițeri britanici în inspecție pe câmpul de luptă (1917)

motivație a protestatarilor. Pe 26 noiembrie 1916, Consiliul Imperiului – care juca rolul de Senat – avea să voteze o rezoluție de condamnare a amestecului „forțelor misterioase și iresponsabile” în politica țării.

Ofițerul de informații francez a înregistrat, totodată, și nemulțumirile elitei militare românești având în vedere evoluțiile militare din Bătălia Bucureștiului (17 – 23 noiembrie 1916), precum și neînțelegerile dintre STAVKA și generalul-maior Andrei M. Zaioncikovski în Bătălia Dobrogei. Totuși, trebuie menționat faptul că generalul M. S. Pustovoitenko, adjunctul șefului de Stat-Major al STAVKA, a înțeles gravitatea evoluțiilor de pe frontul dobrogean astfel încât a rechemat Divizia 3 Pușcași de pe frontul transilvănean, a ordonat ca 6.000 de soldați ruși să treacă Dunărea și a dispus transferarea Corpului 4 Siberian în Dobrogea. O serie de incidente petrecute în retragerea

Soldați ruși în așteptarea unui atac aerian (1917)

haotică a unităților ruse din Armata de Dobrogea, respectiv comportamentul abuziv al trupelor ruse la Hârșova, alimentat și de consumul de alcool, au atras nemulțumirea și furia Marelui Cartier General român și a STAVKĂI. „Retragerea ta spre nord a dus la o situație foarte periculoasă în acest moment și în viitorul imediat...Nu pot decât să sper că această mișcare a fost efectuată sub constrângere”, avea să-i telegrafieze generalul Mihail V. Alekseev comandantului Armatei de Dobrogea. Într-o a doua telegramă, șeful STAVKA scria: „Ți s-a dat tot ce se putea da în circumstanțele actuale...așa că mi-e foarte greu să înțeleg dezordinea, conducerea haotică și ruperea contactului cu inamicul...Nu sunt necesare prea multe vorbe... pentru detalii evidente; criza cere acțiuni energice pentru a restabili ordinea”. Generalul-maior Andrei M. Zaioncikovski a fost eliberat din funcție pe 30 octombrie 1916 și înlocuit cu generalul Vladimir V. Saharov. Contraatacul Armatei de Dunăre a dus la recucerirea Hârșovei și stabilizarea liniei frontului.

În raportul înaintat șefului STAVKA, generalul-maior Andrei M. Zaioncikovski și-a manifestat nemulțumirea pentru modul în care noul

comandant al Armatei de Dunăre a caracterizat comportamentul trupelor ruse în luptele din Dobrogea. „Oamenii nu și-au economisit sudoarea și sângele pentru a lupta din greu pentru Majestatea Sa în Dobrogea. A fost dureros și nemeritat să aud că au fost acuzați de retragere de parcă ar fi un sport de alergare!”, va scrie generalul-maior Andrei M. Zaioncikovski.

Controversele istoriografice asupra existenței/inexistenței unei posibile „agende secrete” a elitei politico-militare rusești vor mai persista încă multă vreme, însă nici Aliații Occidentali

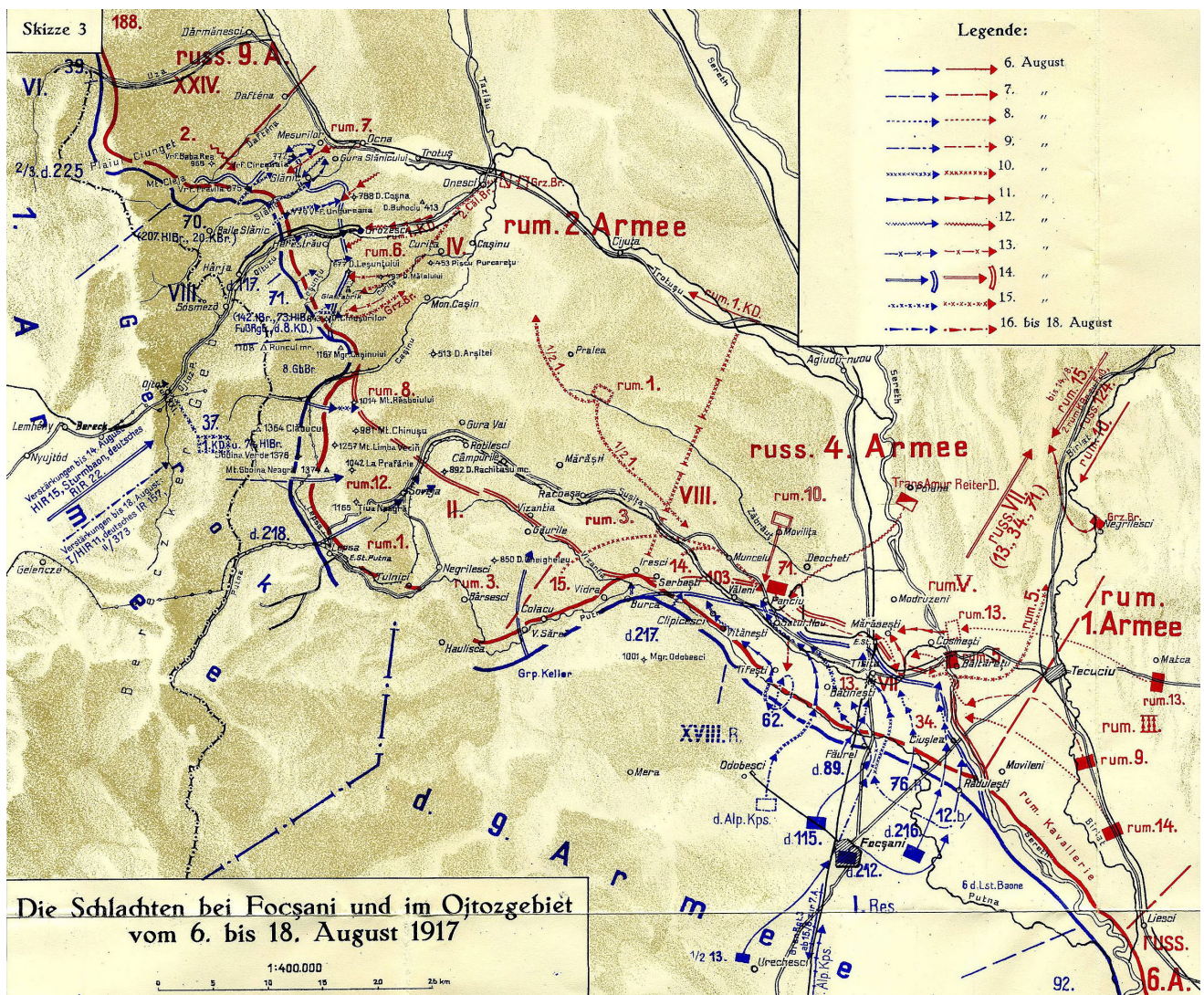
Militari britanici aflați într-o clipă de repaos pe Frontul de Vest (1917)

nu și-au îndeplinit promisiunile militare asumate pe 4 august 1916, respectiv începerea ofensivei de la Salonic. Istoricul David Dutton consideră că transformarea *Corpului Expediționar din Orient* în *Corpul Expediționar din Dardanele*, pe 7 octombrie 1915, și formarea *Armatei Orientului*, sub comanda generalului Maurice Sarrail, relevă în mod evident faptul că Balcanii deveneau „astfel expresia aspirațiilor franceze «en Orient»”. În opinia istoricului britanic, *Armata Orientului* va deveni inevitabil „un instrument al ambițiilor politice și diplomatice ale Franței, precum și al politicii sale militare”.

Generalul Maurice Sarrail și Armata Orientului au contribuit, discret și în mod hotărâtor, la crearea unui spațiu de influență politică, economică și militară al Franței în spațiul

Balcanilor, după război. „Armata Orientului devenea expresia aspirațiilor franceze. Valoarea sa se extindea astfel, mai presus de câștigarea războiului – care se dovedea de o importanță limitată – la funcția de a stabili cefel de victorie putea obține Franța. Armata lui Sarrail era expresia hotărârii francezilor de a se asigura că stabilirea păcii va reprezenta nu doar înfrângerea Germaniei, ci și victoria Franței – victorie care ar fi exprimată în câștiguri palpabile de ordin teritorial, strategic, comercial și politic”, concluziona istoricul David Dutton. Privind evoluția evenimentelor din această perspectivă, putem înțelege faptul că trupele franco-britanice din Armata Orientului nu au trecut la atac asupra germano-bulgarilor din Balcani înainte de 15 august 1916.

(Va urma)

Harta operațiilor militare germane în zona Mărășești (august 1917)

Istoria feribotului Giurgiu – Ruse (1941-1952)

Florentin BREAZU

Construit în condiții de război, cu un aliat pe care românii nu l-au vrut, i-a deservit atât pe germani, cât și pe ocupații sovietici, vajnicul feribot aducându-și aportul inclusiv la plata reparațiilor de război față de prietenul din Răsărit, până când va fi scos din activitate, lăsând locul primului pod peste Dunăre care ne lega de vecinii bulgari (1954). Cu puțin înainte de atacul peste Prut de la 22 iunie 1941 s-a inaugurat feribotul Giurgiu-Ruse. Era într-o zi ploioasă de 8 iunie, în porturile de pe cele două maluri, într-o atmosferă mai mult de protocol decât de o mare izbăvire, având în vedere ce se întâmplase în vara precedentă. Geopolitic, Giurgiu a devenit apoi obiectiv major al bombardamentelor strategice ale Aliaților Occidentali din vara anului 1944, un pion pe tabla de șah în bătălia pentru petrolul românesc, situat pe artera strategică de comunicație cu Balcanii atât pentru Wehrmacht, cât și pentru Armata Roșie.

Salvarea de la distrugere a unei părți din arhiva care a aparținut de-a lungul timpului Administrației Fluviale a Dunării - Secția Giurgiu, a adus în patrimoniul nostru o serie de documente și planuri privind istoria comunicațiilor pe apă. Decizia Primăriei din anul 2007 de a transforma arealul acestei instalații în „zonă muzeală”, a determinat o cercetare și o documentare care s-a conturat inițial ca un semnal prezentat în presa locală în anul 2008, sub titlul „S.O.S. – se fură ferry-boat-ul”, scopul fiind sensibilizarea factorilor responsabili cu păstrarea aceluși edificiu tehnic, în condițiile în care luase amploare furtul de elemente de

fier din amintita instalație. După apariția „semnalului” am constatat că monumentul tehnic (deși nu fusese clasat) practic era necunoscut de majoritatea giurgiuvenilor, chiar era privit cu indiferență de cei aflați în drum spre portul de la Ramadan. Fiind ceva unic în arealul românesc al Dunării, el aștepta să i se spună povestea! În timp am identificat noi surse, care mi-au permis realizarea unui prim studiu științific, publicat în Anuarul Muzeului Marinei din Constanța, în cadrul Sesiunii sale de comunicări anuale. El a fost primit bine de specialiștii în domeniu (anul 2010).

Refuzul autorităților locale în două rânduri (2012 și 2018), de a sprijini continuarea demersului nostru, nu ne-a demobilizat și am reușit în final să încheiem povestea într-un moment unic! Acela în care noul port trimodal (inaugurat la 21 octombrie 2021) – **High Performance Green Port Giurgiu** – a luat loc bătrânului feribot. În același timp s-a luat, la nivel înalt, și decizia de construcție a unui nou pod aici, în paralel cu deschiderea unei linii de feribot care să suporte

Poziția geostrategică a Giurgiului i-a adus mai multe priorități naționale în sfera transporturilor și telecomunicațiilor. Printre acestea s-a numărat și prima formă de trecere permanentă a Dunării din România în Bulgaria: linia de feribot Giurgiu-Ruse. Povestea acestui feribot scrisă de muzeograful Florentin Breazu reprezintă un pas înainte în eforturile istoricilor de a reconstitui epoca modernizării tehnice a țării noastre.

Autorul are meritul de a fi inserat pe lângă informații inedite culese din arhivele românești și relatări din surse bulgare, la care se adaugă alcătuirea unei ilustrații bogate și elocvente, iar traducerea în limba engleză va facilita cunoașterea subiectului de un public internațional. Îi urăm să recidiveze atât în ceea ce privește rolul jucat de zona Giurgiu în Al Doilea Război Mondial, cât și în legătură cu începuturile industrializării orașului în prima jumătate a secolului XX!

Emil PĂUNESCU

vârfurile de trafic, și să-l ușureze până la apariția unui al doilea pod al „Prieteniei”!

Încercarea noastră de a reconstitui istoria feribotului de la Giurgiu s-a dovedit norocoasă în condițiile în care prieteni din Ruse ai Muzeului nostru au fost prompti în a pune la dispoziție informații și documente legate de subiect. Dintre ei amintim pe doamna Lili Ganceva, președintele executiv al Euroregiunii „Danubius” și pe doamna Reneta Roshkeva, director adjunct al Muzeului Regional de Istorie din Ruse. Mulțumim și domnului Daniel Cain pentru traducerea unor texte, pentru imortalizarea fotografică a unor peisaje domnului Andrei Sfetcu, domnului Emil Păunescu pentru pertinentele observații pe text, prietenilor de la AFDJ Giurgiu pentru accesul la arhiva documentară deținută, domnului Vasile Aldea din Brașov, giurgiuevan la origine, un reputat colecționar de imagini cu orașul natal și, nu în cele din urmă, domnului Dumitru Beianu, președintele Consiliului Județean Giurgiu, care a mizat pe succesul acestui proiect.

Trei sărbători populare și o primăvară

Alexandra CRISTICĂ

Identitatea națională este creată prin multitudinea de tradiții și obiceiuri ale unui popor. Acestea sunt cele care apropie membrii unei comunități și, prin susținerea și îndeplinirea lor, la vremea cuvenită îi asigură acesteia continuitatea peste veacuri. Datinile sunt respectate în țara noastră mai ales la sat, dar cu toate acestea și comunitatea mediului urban caută să mențină vii tradițiile, fiind un bun prilej de sărbătoare și mai ales de transmitere către generațiile tinere a unor valori tradiționale autentice.

Tradiții românești

Anotimpul primăvara își are calendaristic începutul la data de 1 martie, atunci când din punct de vedere popular sunt marcate trei tradiții românești: Zilele Babei Dochia, Dragobetele și Mărțișorul. În ceea ce privește Zilele Babei Dochia, acestea sunt în număr de nouă sau douăsprezece, începând de la 1 martie, până când Baba Dochia și-a lepădat ultimul cojoc (aceasta simbolizând dispariția iernii și venirea primăverii). În timpul acestor zile, vremea este schimbătoare: fie este soare, fie plouă ori ninge. Tradiția mai spune cum oamenii își aleg câte o zi și respectiv o babă din cele nouă sau douăsprezece, iar în funcție de starea vremii se consideră că baba aleasă a fost bună sau rea.

În unele zone ale țării prima zi a lunii martie poartă numele de Dragobete, acesta fiind considerat Cap de primăvară. Sărbătoare a fertilității, pusă sub semnul unei zeități mitice, Dragobetele este ziua constituirii perechilor, atât pentru păsări cât și pentru oameni. În această zi se vorbește și despre „magia întoarcerii”: cloștile se

întorc la cuib, vitele se întorc de la iesle, copiii se întorc de la mâncare, semnificația fiind aceea de spor, economie, viitor, trai bun. Tradiția îl prezintă pe Dragobete în strânsă legătură cu Baba Dochia, el fiind fiul ei și în același timp ciobanul care o însoțește în călătoria ei în munți sau cel după care își începe urcușul bătrâna.

Fetele strâng cu această ocazie apa din nea și cu aceasta se spală tot anul pentru a se face frumoase și dragăstoase. Tot în această zi specială, tradiția spune cum se face și dragobete de dragoste. Astfel, se caută prin pădure floare de fragi și, cu apa de pe ea, se spală fetele pentru a fi plăcute la petrecerile de peste an, spunând: „Floare de fragă,/Din luna lui Marț/La toată lumea să fiu dragă,/Urâciunile să le desparți!”. Apa de ploaie sau apa de izvor avea aceeași însemnătate, fiind și leac pentru sănătate. Aceste obiceiuri care urmăresc mereu efectul binelui, al sănătății, vin din energiile nefaste ale perioadei (soarele fiind vinovat de puterea lui), astfel că inclusiv simbolul Mărțișorului își găsește legătura în acest timp, fiind un „vindecător” în acest sens.

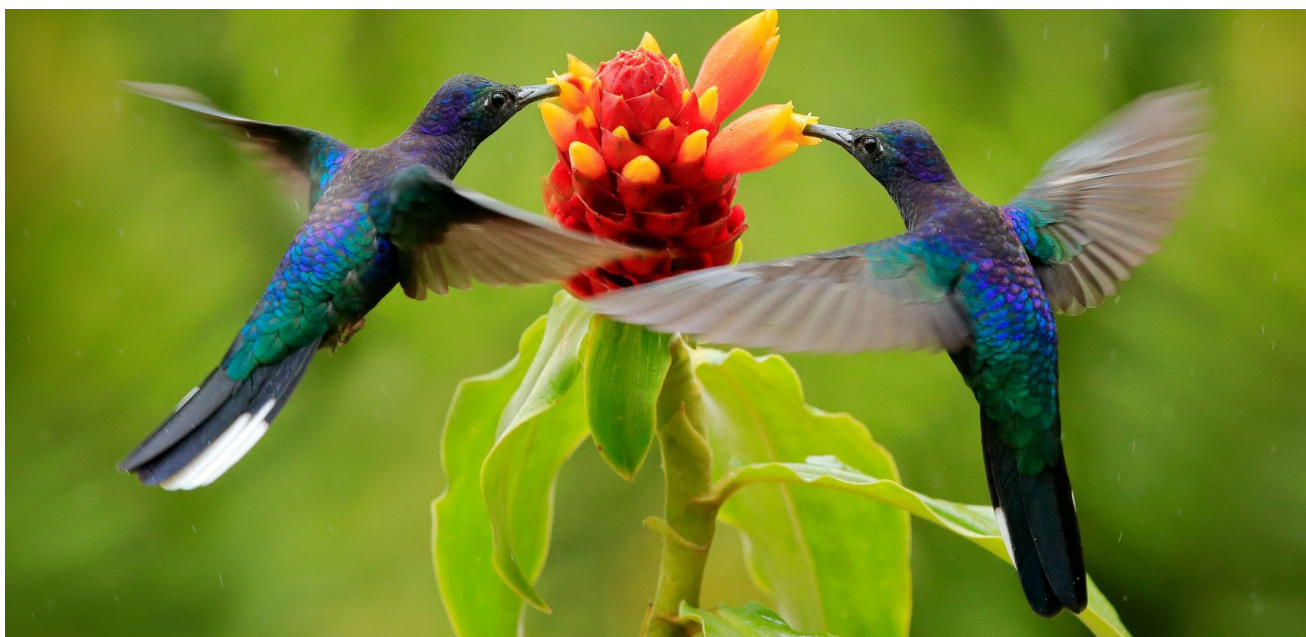

Doi tineri sub semnul Dragobetelui

Străvechi obiceiuri pe ambele maluri ale Dunării

În Bucovina, Moldova, Muntenia și Dobrogea se obișnuiește ca de 1 martie, înainte de răsăritul soarelui, părinții să lege copiii la gât sau la mână câte o monedă din aur sau argint. Moneda este de obicei însoțită de un șnur roșu sau de unul compus din două fire răsucite din mătase roșie și albă sau arnici roșu și bumbac alb, simbolizând iarna și vara. Scopul legării acestui șnur cu monedă la gâtul sau la mâna copilului este să aducă noroc în cursul anului, să fie deplin sănătos și curat ca argintul. Copiii poartă de obicei măștișorul întreaga lună la gât sau la mână, iar după aceea îl leagă de ramura unui pom tânăr. Dacă în timpul anului, acel pom rodește, se consideră că și copilul va avea o viață prosperă. Unii copii poartă măștișorul până când sosesc berzele, iar atunci îl aruncă după acestea și rostesc: „*na-ți negrețele și dă-mi albețele!*”.

Despre această tradiție în zona Munteniei se precizează că nu doar copiii mici sunt purtători ai acestor simboluri, ci și adolescenții și chiar femeile tinere măritate pentru a fi ferite de razele soarelui. În ceea ce privește dăruirea măștișoarelor, părinții le dăruiesc copiilor, după cum am menționat anterior, dar și băieții fetelor. Femeile pun la finalul lunii martie legătura pe trandafiri, iar moneda o cheltuie pe vin, pâine albă și caș pentru a fi albe ca brânza și rumene ca trandafirul și vinul. Altele îndeplinesc acest ritual la fel cum îl îndeplinesc cei mici. Obiceiul legării măștișorului la gâtul copiilor are loc și la românii din Macedonia, doar că acolo acesta nu se leagă înainte de răsăritul soarelui pe data de 1 martie, ci în ajunul acestei sărbători și se poartă până în ziua de „Patruzeci de Mucenici”, adică pe 9 martie, în rest păstrându-se același ritual al legării de un pom tânăr. De la români și aromâni obiceiul Măștișorului

a fost preluat și de alte popoare din centrul și sud-estul Europei. Obiceiul a fost atestat în toate teritoriile locuite de români și aromâni.

Tradiția aceasta este practică și la vecinii noștri bulgari. În Bulgaria, 1 martie se numește Baba Marta. Mai sunt și alte diferențe. De exemplu, bulgarii își oferă unul altuia mărtișoare, indiferent de gen și vârstă. În secolul al XX-lea, în special în a doua jumătate a acestuia, bulgarii se felicitau de 1 martie folosind cărți poștale care erau tipărite special pentru această sărbătoare. Scopul este același cu Mărțișorul românesc: protejarea oamenilor împotriva răului și aducerea de sănătate și noroc.

Întrucât Mărțișor este inseparabil de tradiția Dochiei carpatice, zeita maternă, după cum reiese și din legendă și din data de sărbătoare comună, se poate afirma cu certitudine autohtonă și vechimea multimilenară a obiceiului. Mărțișorul este interpretat ca fiind un amulet, dar pentru a-și îndeplini acest rol, el trebuie purtat cu demnitate, purtarea lui să fie conștientizată. Mărțișorul semnifică îmbelșugare prin bănuțul existent, firele albe și roșii înseamnă fața albă precum crinul și rumenă precum trandafirul, iar jertfa adusă naturii este o speranță pentru primăvara ce avea să urmeze.

În 2017 Mărțișorul a fost înscris pe lista reprezentantă a UNESCO privind patrimoniul cultural imaterial al umanității cu nominalizare

pentru Bulgaria, Macedonia de Nord, România și Moldova. Anual, la muzeu, cu prilejul zilei Mărțișorului, am desfășurat ateliere tematice împreună cu elevii școlilor din oraș. Pe lângă acestea, în anul 2022 de exemplu, în prima zi a primăverii, am organizat expoziția intitulată „Ștergere de Vlașca în culorile Mărțișorului”. Toate evenimentele acestei ocazii deosebite culminează cu relația de prietenie româno-bulgară

Expoziție de mărtișoare

manifestată pe lângă alte colaborări și prin această tradiție comună, atunci când tot anual sunt organizate expoziții pe ambele maluri ale Dunării: mărtișorul bulgăresc ajunge în România, iar cel românesc ajunge la Ruse, schimbul intercultural fiind astfel realizat cu succes și pasiune în primăveri însorite.

Legenda Mărtișorului

Se spune că în prima zi a lunii martie frumoasa Primăvară a ieșit la marginea pădurii și a observat cum, într-o poiană, de sub zăpadă, răsare un ghiocel. Iarna a chemat vântul și gerul să distrugă floarea și ghiocelul a înghețat, însă Primăvara a dat la o parte zăpada, rănindu-se la un deget din cauza mărcinilor. O picătură de sânge fierbinte a căzut pe floare făcând-o să reînvie. În acest fel, Primăvara a învins Iarna, iar culorile Mărtișorului fac trimitere la sângele roșu pe zăpada albă.

Legenda Babei Dochia

Se spune că demult, demult de tot, trăia o babă pe numele ei Baba Dochia. Baba asta avea un băiat frumos, frumos de și soarele se oprea în loc și zâmbea când îl vedea. Băiatul, pe numele lui Dragobete, frânsese multe inimi, însă i-a fost sortit să se îndrăgostească până peste cap de o fată tânără și frumoasă ca primăvara. Dar nu a fost de ajuns frumusețea fetei ca să îi înmoaie inima babei. Ca să se răzbune pe frumusețea și cumințenia fetei, baba Dochia a trimis-o în toiul iernii la râu cu un ghem de lână neagră și i-a zis: „Să vii acasă doar când ai spălat

lâna asta de s-a făcut albă”. Plângând, fata a mers la râu și a spălat lâna iar și iar, dar din neagră se făcea parcă și mai neagră. Cu mâinile însângerate și lacrimi pe față, tânăra fată s-a rugat la Domnul să o ajute. Și iată că bunul Domn Iisus Hristos i-a apărut în cale și i-a dat o floare roșie și i-a zis să spele lâna cu ea. A pus fata floarea în apă și să vezi minune! Lâna s-a făcut albă ca spuma laptelui. Ajunsă acasă fata a povestit cu bucurie despre tânărul care i-a ieșit în cale și i-a dat floarea roșie. Mărtișor i-a zis ea, neștiind că se întâlnește cu Domnul. Cătrănită tare, baba Dochia a plecat cu oile la munte, crezând că floarea roșie pe care tânărul o culesese din munte fusese semn de primăvară. A plecat baba cu douăsprezece cojoace pe ea. Cum a început urcușul începu a i se face cald. A aruncat primul cojoc și a mers mai departe. Dar drumul era greu, iar babei i se făcea din ce în ce mai cald. Soarele bătea și vânticelul cald îi șoptea parcă babei Dochia să arunce unul câte unul cojoacele. Când baba rămase doar cu cămeșa pe ea, iată că vremea se schimbă dintr-o dată și nori negri vestitori de furtună se adunară pe cer. Porni un viscol și o ninsoare ca în toiul iernii, iar baba Dochia și cu oile sale se făcură pe dată stană de piatră.

Baba Dochia mai aruncă un cojoc

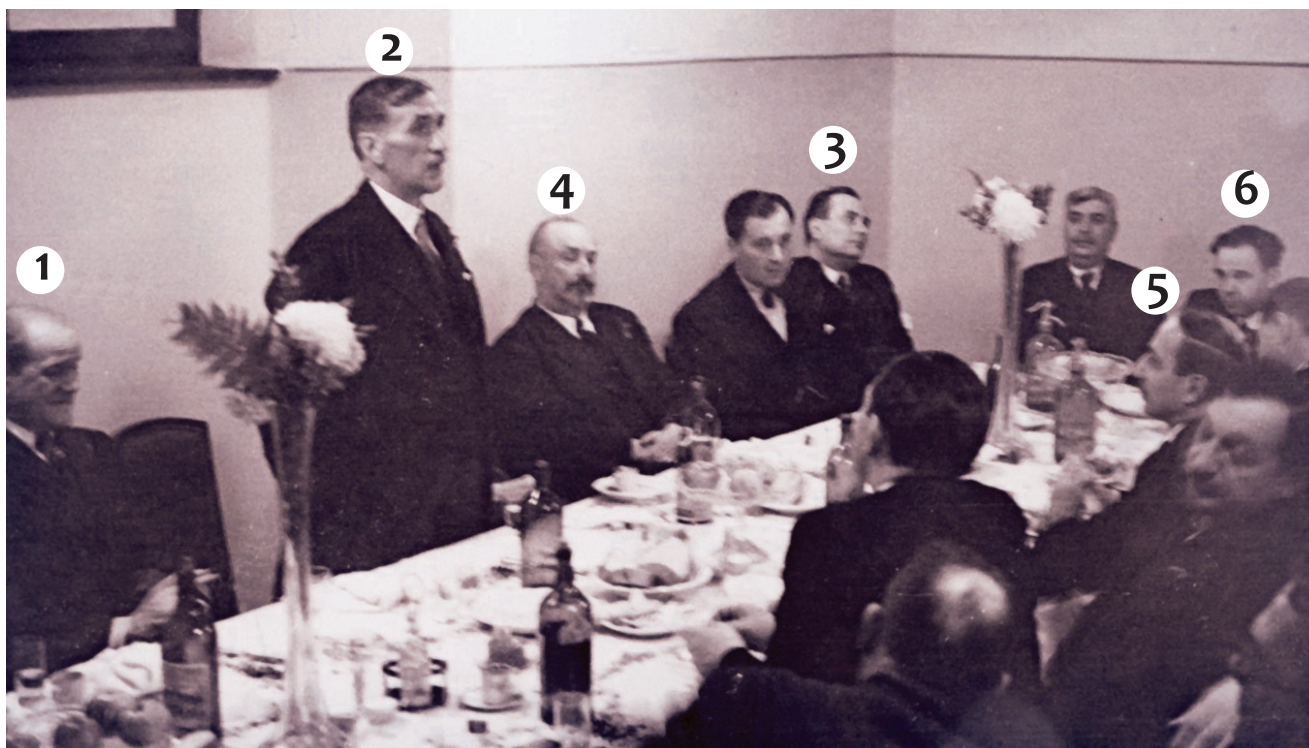
O donație surprinzătoare

Emil PĂUNESCU

Muzeul Județean „Teohari Antonescu” își îmbogățește permanent patrimoniul prin mărturiile ale trecutului – obiecte din domeniile istoriei, arheologiei, numismaticii, artelor, etnografiei etc. – donate de cetățeni care le-au înțeles ori bănuit semnificația și importanța lor de a fi păstrate pentru viitorime. Pe de altă parte, instituția noastră își sporește patrimoniul documentar, colecționând și copii ale unor acte și fotografii vechi. Aceștia li se adaugă și diverse informații imateriale, obținute de la cei care au păstrat în familie ori au aflat pe alte căi tradiții despre locuri, fapte și oameni de altădată. Din sfera ultimelor două domenii fac parte atât imaginile cât și informațiile obținute de curând prin bunăvoința doamnei inginer Magda Pandele (născută Atanasiu), care ne permit – după cum se va vedea – să știm mai multe despre o serie de personalități ale Giurgiului de odinioară.

Genealogia, știință auxiliară a istoriei, a fost neglijată în regimul politic trecut, căci avea în vedere în primul rând familiile aristocraților. Au fost și excepții, precum cele ale învățătorilor din Burnaz, care au întocmit genealogii țărănești la îndemnul savantului Marin Drăcea. Pe baza unor acte și povești de familie, doamna Magda Pandele a schițat un arbore genealogic asupra

cărui mi-a oferit ulterior și câteva explicații verbale. A plecat de la bunica paternă, care fusese botezată Marghioala, fiică a unui român sud-ducă numit Dimitri Kordela (născut pe la 1820, stabilit în Țara Românească și căsătorit în preajma Revoluției Române de la 1848) cu o anume Maria. Marghioala a mai avut un frate, Ion, și o soră, Anastasia.

Ion Kordela, născut la 1849, a fost unul dintre numeroșii comercianți giurgiuveni de succes, dar s-a căsătorit destul de târziu cu o altă Maria (născută la 1870!), care i-a dăruit patru copii. Primul dintre aceștia a fost botezat Vasile, fiind născut la 30 decembrie 1891. **Vasile Kordela** a ajuns avocat, a făcut politică liberală, a fost primarul Giurgiului între 1934 – 1937 și cel mai de succes edil din perioada interbelică. În mandatul lui s-a conturat actuala înfățișare a Catedralei „Adormirea Maicii Domnului”, au fost modernizate și extinse o serie de rețele edilitare, au fost construite clădiri reprezentative (Tribunalul, Abatorul, Cazarma Pompierilor, Hala Pieței agroalimentare), la edificarea cărora au contribuit, printre alții, celebrii ingineri Liviu Ciulley și Emil Prager. Vasile a fost căsătorit cu Adelina, dar n-au avut urmași, astfel că numele neamului său s-a stins. În timpul represaliilor din anii '50 a fost dislocat în nordul țării și a decedat în Botoșani, la 10 iunie 1969.

Anastasia Kordela s-a căsătorit cu un oarecare Petrescu, cel cu care a avut două fete. Prima dintre ele – Alexandrina (alintată în familie Duia) – s-a măritat cu institutorul Vasile Niculescu, la acea vreme revizorul școlar al județului Vlașca. A născut trei băieți, în locuința de serviciu a soțului, situată într-o clădire care a supraviețuit parțial până astăzi, actualul Centru Cultural „Ion Vinea”. Fiul mijlociu nu este altul decât matematicianul **Miron Nicolescu** (1903-1975), membru și președinte al Academiei Române! Mezinul – Alexandru (Sandi) Niculescu (1904-1982) – a predat inițial matematica la Liceul „Ion Măiorescu”, apoi a făcut-o și în învățământul superior, la Craiova și la București. Cea de-a doua fiică a soților Petrescu – Maria (alintată Mița) – s-a măritat cu aromânul Ion Vraca și a devenit mama a doi băieți (George și Nicu). **George Vraca** (1886-1964) a fost neuitatul mare actor al scenei românești. El s-a născut la București, dar în copilărie a petrecut mai multe vacanțe la bunicii din orașul nostru, iar la 14 ani s-a încumetat să traverseze Dunărea înot!

Întorcându-ne la Marghioala Kordela (1851-1915), aceasta s-a căsătorit foarte tânăr

cu Gheorghe Atanasiu, cu care a avut șapte băieți și o fată. Dintre copiii lor, mai cunoscuți în oraș au fost avocatul Iancu (1875-1952) și funcționarul CFR Constantin (1881-1963). Acesta din urmă și soția sa Maria au avut trei băieți, dintre care avocatul Traian C. Atanasiu (1913-1981) a fost tatăl interlocutoarei noastre. L-am cunoscut îndeaproape, deoarece s-a căsătorit cu o verișoară primară a mamei și a fost coleg cu tatăl meu în Baroul giurgiuvean. Din familia Magdei țin să-i menționez pe cumnat (cunoscutul profesor Florin Irescu-Iaru) și pe un văr primar, inginerul constructor Cornel Atanasiu, cadru didactic universitar la București și la... Oslo! Acesta din urmă a emigrat în Norvegia și și-a întemeiat o familie acolo.

Arborele, prezentat succint și selectiv, este mult mai stufos, cuprinzând o serie importantă de intelectuali (juriști, ofițeri, profesori, ingineri, arhitecți, economiști și alții). Dintr-o familie cu origini modeste au ieșit oameni de ispravă, care au făcut cinste elitei orașului, dar și celei naționale.

*

Imagologia a devenit în secolul al XIX-lea o disciplină în plină ascensiune, iar imaginile s-au dovedit indispensabile pentru conservarea unor momente din trecut. Pe de o parte am asistat la perfecționarea aparatului și artei fotografice, pe de alta au apărut filmele, televiziunea și posibilitatea tehnică de a stoca-analiza imagini în forme tot mai sofisticate. Dintre fotografiile inedite pe care donatoarea noastră ni le-a pus la dispoziție, cu acordul de a le reproduce, am selectat câteva spre a le publica în premieră. Ele reprezintă scene de la masa festivă care a urmat după inaugurarea Tribunalului Județului Vlașca în anul 1936 și completează în chip fericit fotografia de grup reprodușă în volumul *Ateneul* (carte publicată în 2018, unde apare drept ilustrația nr. 18). În aceste fotografii recunoaștem – printre alții – pe (1) ministrul de Interne *Dumitru Iuca*, pe (2) prefectul *Anghel Rădulescu* (Copăcianu), pe primarul (3) *Vasile Kordela* și pe

(4) marele om de cultură și filantrop *Nicolae Bălănescu*. Atât printre cei din grup, cât și printre meseni, am mai recunoscut câteva personalități locale: pe (5) – Iulian Ionescu-Gulian (președinte al Tribunalului și tatăl poetului!); pe (6) – magistratul George Geraniu (următorul

prefect de Vlașca) și pe (7) – avocatul Alexandru Calotă (fost și viitor primar al orașului). Momentele imortalizate atunci, la inaugurarea celui palat de justiție, ne poartă gândul cu nostalgie la situația clădirii de azi.

„Fata cu ulcioare” – autor Dimitrie Paciurea (1873-1932)

Florin GROFU

Statuetă de bronz, 32x2x12 cm., reprezentare stilizată a unui nud de fată redat în picioare și purtând în mâini câte un ulcior. Realizată din bronz turnat în pământ, cizelat și patinat brun, la turnătoria V.V. Rășeanu, datată 1919 – 1920.

Piesa a fost reținută de Inspectoratul Poliției de Frontieră Giurgiu și a intrat în inventarul muzeului în data de 04.01.2008.

Statueta a fost clasată în categoria FOND, ordin de clasare 2343/22.05.2008.

Odun – cititorul voinței cerului

Gabriel DUMITRU
Grafica: Florin GROFU

Homo Neanderthalensis reprezintă cea mai apropiată rudă dispărută a noastră.

Unele trăsături definitorii ale craniului lor includ partea mediană mare a feței, pomeții înclinați și un nas uriaș pentru umidificarea și încălzirea aerului rece și uscat. Corpul lor era mai scurt și mai corpulent decât al nostru, o altă adaptare pentru a trăi în medii reci. Dar creierele lor erau la fel de mari ca ale noastre și adesea mai mari – proporțional cu corpurile lor mai puternice. Neanderthalienii fabricau și foloseau un set variat de unelte sofisticate, controlau focul, trăiau în adăposturi, confecționau și purtau haine, erau vânători pricepuți de animale mari și mâncau, de asemenea, alimente vegetale și, ocazional, confecționau obiecte simbolice sau ornamentale. Există dovezi că neanderthalienii își îngropau în mod deliberat morții și, ocazional, le marcau mormintele cu ofrande, cum ar fi flori. Nicio altă primată și nicio altă specie umană anterioară nu a practicat acest comportament sofisticat și simbolic...

Eu sunt Odun, cel prin ochii căruia cerul vede pământul și oamenii...

Eram aproape un copil când am văzut întinericul sfârtecat de semnul ce prevestea dezastrul...

Deși acum sunt bătrân, îmi amintesc totul.

Nimeni nu m-a crezut că steaua căzătoare ne va zgudui familia, tribul, natura, credința.

Când mi-am avertizat semenii, aceștia au râs de mine.

Apoi, din cauza profețiilor mele am fost alungat din trib.

Singur, în imensitatea pădurii, paralizat de frig, de frică și de foame, am început să învăț tainele plantelor și animalelor.

Încet dar sigur, am ajuns cu adevărat parte din Mama Natură și cititor al semnelor Cerului.

Lupii au devenit tovarășii mei în sălbăticie.

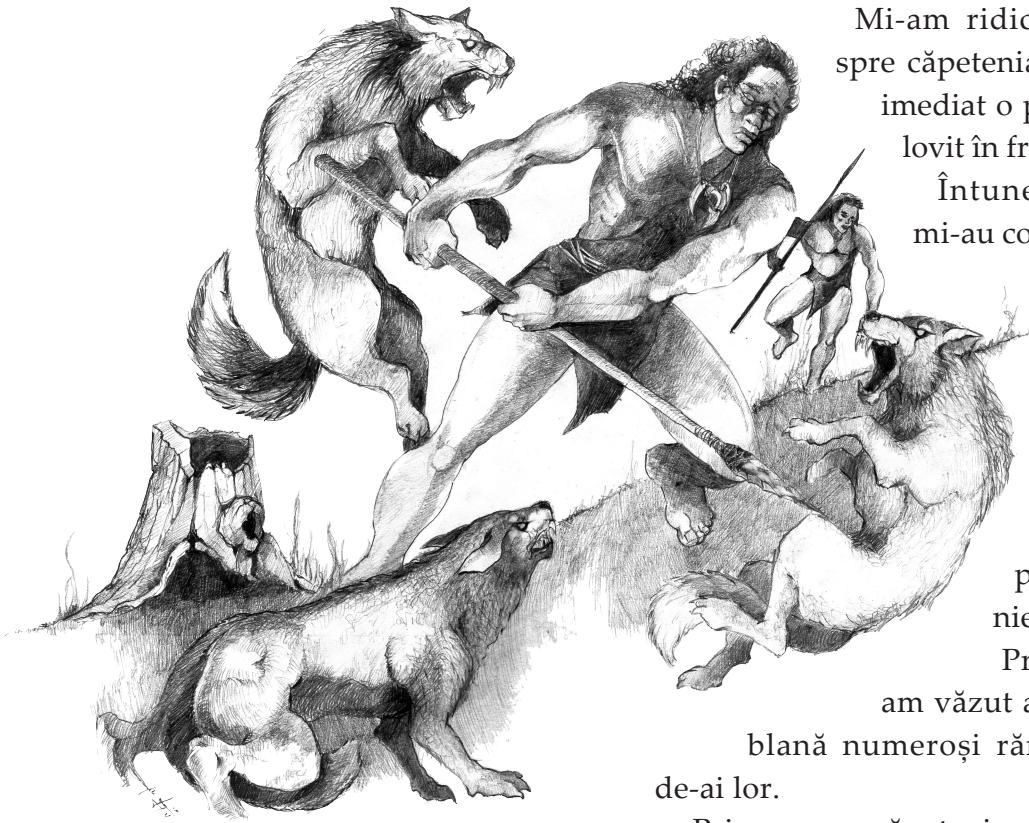
Spiritele pădurii îmi ghidau pașii arătându-mi simbioza perfectă dintre plante, animale, ape și anotimpuri.

Trăiam aproape de locul unde mă născusem. Deseori îi vedeam pe cei din tribul meu la vânătoare sau la cules.

Am evitat întâlnirea cu ei timp de patru ierni.

Până când din cer a început să plouă cu foc și noul nostru inamic a venit să ne consume pe toți...

De la căderea mării stele vremea începuse să se încălzească.

Tribul meu părăsise peșterile și petrecea aproape tot timpul sub cerul liber, crezând că nimeni nu va îndrăzni să îl atace.

Nebuni naivi...

Întâlnisem deja noii oameni: mai supli, mai agili, mai numeroși, alunecau ca niște umbre în căutarea prăzii.

În noaptea când din cer au căzut mingi de foc noii oameni au atacat tribul. În încleștarea ce-a urmat orizontul a fost acaparat de furia focului cerului, de demonii adâncului și de spiritalul războiului și morții.

Deși surprinși, cei din tribul meu au luptat cu îndârjire. Printre urletele de groază ale femeilor și copiilor, gemetele muribunzilor, mirosul de sânge, foc și distrugere, m-am năpustit împreună cu lupii mei asupra noilor oameni. Într-o bătălie cum planeta nu văzuse de la apariția vieții, oamenii foloseau prima oară o altă specie pentru a distruge alți oameni.

Atacul meu și al haitei i-a făcut pe inamici să dea înapoi.

Stăpânit de furia răzbunării, m-am napustit după ei, urmat de lupi și câțiva dintre vitejii tribului.

Mi-am ridicat sulița, țintind spre căpetenia dușmanilor însă imediat o piatră enormă m-a lovit în frunte.

Întunericul și uitarea mi-au coborât peste ochi și minte...

M-am trezit într-o groapă, alături de câțiva dintre lupii mei.

Am fost tras afara și aruncat la picioarele căpeteniei.

Privind rapid în jur am văzut așezați pe târgi de blană numeroși răniți, de-ai mei și de-ai lor.

Prin semne, căpetenia și femeia lor vraci m-au întrebat dacă pot să îi vindec.

Am fost de acord.

Cursese deja prea mult sânge iar cei mai mulți răniți erau din neamul meu. Știam de asemenea că oamenii noi nu au de unde să cunoască plantele noastre tămăduitoare. Alături de femeia vraci am început să prepar leacuri. O bună parte a răniților și-a revenit. Mulți s-au stins.

În timp, ostilitatea față de oamenii mei s-a topit asemenea ghețurilor de primăvară și au fost eliberați.

După zece ierni, eram deja un singur trib, o singură familie, oameni vechi și noi deopotrivă.

I-am învățat pe toți meșteșugul de a se împrieteni cu lupii și de a îi folosi la vânatoare. Cunoașterea mea și a Shayiei, femeia vraci, ne-a făcut pe toți mai puternici, mai pregătiți pentru viitor. Shayia e acum soția mea iar copiii noștri vor duce înțelepciunea noastră mai departe.

Eu sunt Odun, cititorul voinței cerului.

Semnele nopții și spiritele pădurii îmi spun că, unindu-ne cunoașterea și priceperea dincolo de rasă, specie și culoare pielii, ne-am câștigat dreptul de a stăpâni planeta.

Muzeul Mănăstirii Comana

Dan Ioan RUSEN

Odată cu reanimarea vieții monahale a mănăstirii Comana din debutul anilor 90 ai secolului trecut, în cadrul obștii au fost prețuite obiectele de valoare istorică și patrimonială. Mănăstirea Comana trecuse printr-o ultimă perioadă de părăsire și ruinare, începând cu secularizarea averilor mănăstirilor din anul 1863, în urma căreia pierduse întreg patrimoniul, mobil și imobil.

Colecția muzeală a fost încheată pornind practic de la recuperarea elementelor de sculptură în piatră ce supraviețuiau intemperiilor, împrăștiate fiind printre ruinele mănăstirii. Astfel s-a pus bazele unei colecții muzeale ce cuprinde pietrele de mormânt ale doamnei Anca (fiica ctitorului Radu Șerban), a lui Mihai Pătrașcu (ultim descendent direct al lui Mihai Viteazu), ale Mariei Cantacuzino (soția ultimului ctitor important al mănăstirii), apoi diferite sculpturi reprezentând cornișe, coloane și ancadrame de fereastră frumos decorate, provenind din timpul vornicului Șerban Cantacuzino ș.a.

Un impuls substanțial a beneficiat prețuirea patrimoniului muzeal mai cu seamă odată cu alegerea din 2007 a noului stareț, arhimandrit Mihail Muscariu. Pasionat de istorie, cercetător și atestat doctor în științe istorice, noul stareț avea ca principal obiectiv reanimarea vieții monahale și culturale a vechii ctitorii voievodale.

Un prim pas a fost amenajarea unui „lapidariu” în vechile beciuri domnești și expunerea aici a

Beciurile domnești, prima locație a colecției muzeale
Mănăstirea Comana

frânturilor sculpturale și arhitecturale amintite mai sus, colecție dublată de dovezi ale civilizației rurale românești din ultimul secol. Muzeul mănăstiresc astfel rezultat s-a îmbogățit treptat, împlinind spațiul beciurilor de sub actuala casă stărețială într-o inovatoare: folosirea panourilor explicative, alternarea manechinelor costumate în spiritul epocilor trecute și iluminarea adecvată vor crea o atmosferă muzeală specială. Totuși, spațiul dedicat colecției muzeale nu era pregătit adecvat pentru tot mai prețioasele exponate, infiltrările de apă și fluctuațiile de temperatură și ale umidității amenințând integritatea obiectelor muzeale.

Astfel, ca urmare a restaurării din perioada 2012-2016 realizată cu sprijinul Consiliului Județean Giurgiu și cu finanțare prin fonduri europene, la Mănăstirea Comana se va ridica un corp de clădire nou, pe ruinele vechii pulberării cantacuzine, clădire ce va adăposti colecția muzeală mult extinsă și îmbogățită. Conform proiectului de restaurare și valorificare turistică

durabilă, la mănăstirea Comana urma să fie amenajat un spațiu specializat și dedicat muzeului, dotat cu mijloace de monitorizare a traficului și a microclimatului propice activităților culturale. Clădirea nouă va fi inaugurată în chip festiv pe data de 27 septembrie 2017 cu ocazia serbării zilei de atestare documentară a mănăstirii. Cu ocazia aceluiaș proiect de restaurare, muzeul mănăstirii va fi preluat ca secție aparte de Muzeul Județean „Teohari Antonescu”, continuându-și existența sub patronajul instituției culturale giurgiuvene.

Totodată această schimbare de tutelă va aduce o îmbogățire a zestrei muzeale, cea mai prețioasă achiziție fiind colecția de 32 icoane. Diferite ca stil, tehnică sau proveniență, icoanele giurgiuvene se prezintă ca un ansamblu coerent și unitar, cu o poveste surprinzătoare a traseului lor prin lumea vlășceană. Printre elementele noi ale colecției muzeale se vor remarca vestigiile de ceramică și silex aparținând epocii eneolitice, cultura Gumelnița, descoperite în incinta mănăstirii cu ocazia săpăturilor arheologice anterioare restaurării recente, capodopera acestei serii fiind o mică statuie antropomorfă de terracota închipuind o adevărată „Venus de Comana”.

Aspect de reanimare istorică interactivă la Mănăstirea Comana

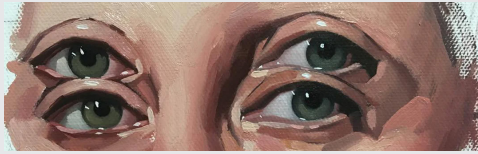
Colecția de manechine se va dubla odată cu sosirea a trei noi exponate, alcătuite special pentru secția muzeală de la mănăstirea Comana ce redau chipurile celor trei mari ctitori ai Comanei: Vlad Țepeș, voievodul fondator, domnul Radu Șerban și boierul Șerban Cantacuzino. Pe lângă celelalte trei manechine din timpul ... regizorului Sergiu Nicolaescu, folosite cel mai probabil la turnarea peliculei „Mihai Viteazul”, la muzeul mănăstirii mai poate fi întâlnit și un model vivanț al unui oștean valah de la cumpăna secolelor XV – XVI. Mai ales la sfârșitul săptămânii, muzeograful secției muzeale se deghizează în acest chip inedit, spre a anima curiozitatea vizitatorilor, costumul medieval fiind urmarea pasiunii pentru reconstituirea istorică.

Oferta muzeală cuprinde diferite obiecte ce oglindesc viața spirituală, culturală și trecutul istoric al ținuturilor vlășcene, adăugându-se la colecția eneolitică și la cea iconografică amintite deja mai sus, o colecție de patru cărți bisericești de cult și acte de stare civilă (redactate tot în mediul ecelzial) scrise în limba română dar cu

grafie chirilică; apoi o colecție de obiecte liturgice: candelă și potire din argint, aghiazmatare de cupru și alte obiecte – suport în ritualul euharistic; seria de vestigii ale bătăliei de la Comana din timpul primului război mondial; diferite obiecte mici produse în cadrul gospodăriei rurale, dovezi de îndemănare și specializare a manufacturilor locale. Pe lângă cele enumerate până aici, mult mai multe surprize așteaptă a fi descoperite la secția muzeală Comana, atât în cadrul expoziției permanente cât și a expozițiilor temporare.

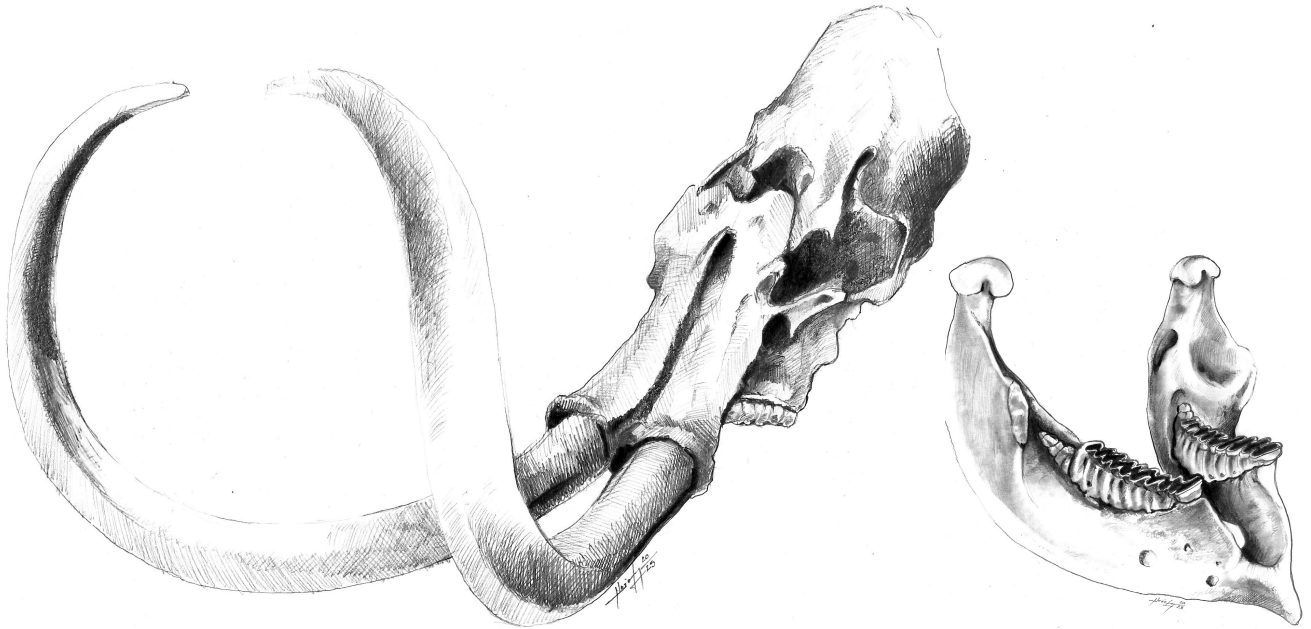
Urmele zbugiumatei istorii a mănăstirii, punctând momentul fondator de la 27 septembrie 1461 datorat domnitorului Vlad Țepeș, refacerile din timpul lui Radu Șerban – 1588 –, Șerban Cantacuzino – 1703 –, ruinarea din timpul domniilor fanariote de după *închinarea* din 1740, jertfele dorobanților de la 1769, ale ostașilor de la 1877, 1913 și ale eroilor din toamna lui 1916, pot fi urmărite atât în cadrul muzeului cât și a mausoleului din incinta mănăstirii, împreună cu rugăciunile și continua viață monahală a călugărilor.

Ochiul graficianului

Florin Grofu

Mamuții – uriașii stepelor

Mamutul de Apă, pe numele său științific „MAMMUTHUS TROGONTERII”, a trăit în Europa și Asia în perioada Pleistocenului mijlociu, a fost cea mai mare specie din genul MAMMUTHUS. Călea către extincție a mamutului a fost lungă și constantă, schimbările climatice și oamenii jucând un rol major în dispariția acestora. Pe teritoriul României una dintre cele mai importante și spectaculoase stațiuni paleolitice, prin întinderea și bogăția materialului osteologic este cea de la Ripiceni-Izvor, tabără a vânătorilor de mamuți veche de câteva zeci de mii de ani. Muzeul Județean „Teohari Antonescu” Giurgiu păstrează în colecțiile sale fragmente de oase și măsele de mamut cu o vechime probabilă de 40.000-20.000 de ani î. Hr.

Rodica Maniu Mützner – „pictorița țăranilor”

Iulia RĂBÎNCĂ
Mariana STANCU

La 11 martie 1890 se naște la București Rodica Maniu, ca fiică a publicistului Grigore Maniu, cunoscută drept „pictorița a țăranilor”. Genealogia spirituală a familiei a imprimat viziunii sale artistice trăsături distinctivă, care au contribuit la afirmarea sa impetuoasă ca o personalitate deplin conturată.

Afirmarea unui talent

În cadrul colecției de artă a Muzeului Județean „Teohari Antonescu” din Giurgiu se păstrează tabloul *Vas cu flori*, realizat de Rodica Maniu. Valoarea creațiilor sale artistice a fost recunoscută atât în țară, cât și în străinătate.

Flori (pictură Rodica Maniu Mützner)

După primii ani de studii în țară, cu pictorul Nicolae Vermont, Rodica Maniu pleacă în Franța pentru desăvârșirea cunoștințelor artistice și lărgirea orizontului de cultură. La Paris, continuă studiile de pictură la Académie Julian și de la Grande Chaumière, avându-i profesori pe Lucien Simon, Charles Cottet și Émile René Ménard. Cele mai prețioase informații despre perioada primei călătorii de studii în Franța se află în corespondența cu mama și sora sa Mărioara. Dintre lucrările executate atunci se menționează copii după tablouri din Muzeul Luvru, schițe de portret pe care le-a făcut profesorilor săi Cottet și Ménard, interioare cu siluete de personaje. Artista a expus pentru prima dată într-o galerie de artă din Paris, la „Salonul independenților”, însă numele său nu figurează, fiind tipărit greșit. În catalog apare cu numele *Manin*. Evenimentul a fost consemnat de tatăl său într-o scrisoare astfel: „**Dar ce mi-a făcut o mare mulțumire e că, în sfârșit, a expus undeva și Rodica**”.

După întoarcerea în țară, a făcut parte din societatea „Tinerimea artistică”, fondată în anul 1901 de un grup de artiști, printre care îi amintim pe Ștefan Luchian, Nicolae Vermont, Gheorghe Petrașcu, Constantin Artachino. Expoziția de debut a avut-o împreună cu Nicolae Vermont

Tărănci în livadă (pictură Rodica Maniu Mütznér)

Strânsul fânului (pictură Rodica Maniu Mütznér)

Spălătoresele (pictură Rodica Maniu Mütznér)

în martie 1911, la București, în sala Exarcu a Ateneului Român: „De atunci datează desenul atât de sugestiv al lui Vermont, în care se reprezintă din profil pășind în urma unei tinere, care nu era altcineva decât Rodica Maniu și pe care o călăuzește pe drumul afirmării artistice”.

La începutul carierei artistice, din compozițiile sale se desprinde limbajul pictural impresionist. În lucrarea *Rodica Maniu*, Viorica Andreescu subliniază că „în acest mod propriu, original, de interpretare a motivului pictural, se reflectă rezultatele experiențelor vizuale acumulate în urma contactului tinerei artiste cu impresionismul francez”. Munca țăranilor pe ogor sau în livezi, bălciurile oltenești cu forfota mulțimii, sugerată prin jocuri de forme și culori sau aspecte de la cârciuma satului, contribuie la realizarea unui cadru pitoresc, ilustrat de artistă prin mai multe compoziții, precum *Bălci la Pârșcoveni*, *Culesul viilor*, *Trecerea Oltețului*. Aventura artistică începe odată cu prima sa expoziție de la București. Tot atunci, criticul Gustave Jean Jacquet, impresionat de naturalețea redării grupurilor de țărani, arăta că „pictorița a adus o notă nouă în prezentarea vieții rurale românești, fără să cadă, ca majoritatea altora, în excesul de pitoresc”.

Nicolae Tonitza remarca faptul că, datorită temperamentului ei, „în care gingășia feminină se împerechează așa de strâns și de armonic cu îndrăzneala bărbătească, Rodica Maniu a izbutit să exteriorizeze, cu o fugă elegantă și cu o precizie vibratoare, o întreagă goană de impresiuni, înregistrate direct în fața naturei și așternute pe pânză fără calcul, fără trucuri de atelier, fără pretențiunea meșteșugului finit, fără tendința de a epata prin rețetele ultramoderne – așa la modă astăzi”. La rândul său, Tudor Arghezi aducea elogii artistei astfel: „Pensula e pretutindeni mare, dâra culorilor largă, paleta dulce, într-un ton în care cenușiul obișnuit al lui Vermont se face gălbui și moale”. Valențele sale artistice sunt relevate și de Alexandru Vlahuță care nota: „Totul e făcut repede, din câteva scăpări de pensulă, încărcată nu numai de culoarea de pe paletă dar și de tăria sentimentului din clipa aceea de foc”.

„Le-am făcut cu atâta dragoste, mi-am pus tot sufletul!”

Artista și-a continuat studiile în străinătate la Académie de la Grande Chaumière și, pentru scurt timp, la München. Într-o manieră originală, Rodica Maniu abordează genul peisagistic, care a reieșit cu claritate în cadrul expozițiilor de la München (1913) și Paris. Artista structurează lucrările sale după teme devenite deja familiare, expunând la București (1916) în cadrul „Expoziției artistelor pictori în folosul Crucii Roșii” o serie de peisaje din țară și din străinătate.

O latură mai puțin cunoscută a artistei este legată de activitatea sa în domeniul ilustrației de carte și reviste. Ilustrațiile create de Rodica Maniu sunt secvențe de imagini bazate pe opera poetică și literară. Poeziile lui Adrian Maniu, fratele artistei, despre lumea satului românesc au apărut adeseori alături de imaginile campestre realizate de sora sa. Evident subiectivă, critica lucrărilor surorii sale se contopește cu geniul poetului: *„E un curios amestec de etern și fragil în tot ce realizează Rodica Maniu – irizare de aripă de fluture și fulgerare de simțământ, învingând sfielnicii, sapă linii nemuritoare. Ce curioasă paletă adună raze din flori și catifele, mătăsurii de zări albastre, brocarturile frunzișurilor roșcovane, frăgezimi feciorelnice și subtilități care dau tonului de culoare viers de privighetoare și îngânare de șoaptă”*. Numeroase lucrări semnate de Rodica Maniu au fost reproduse în diverse reviste de cultură tipărite în țară, printre care amintim: „Luceafărul”, „Calendarul Minervei”, „Cronica”, „Rampa” și „Boabe de grâu”.

Acuarela *Canal la Veneția*, publicată lângă poezia lui Vasile Voiculescu, intitulată *Veneția*, stabilește parcă un dialog între versuri și imagine, fiind poate chiar sursa de inspirație a poetului: *„În faptul cald al serii, când piețele deșarte/Răsuflă ușurate de zgomotul mulțimii/Porumbeii doar mai taie albastrul înălțimii.../Cetatea doarme*

La cules (pictură Rodica Maniu Mütznér)

încă și apele par moarte./Pe Molo nimeni, nimeni... /Palatele se pleacă/Pustii, bătrâne, triste, cu roșu viu spoite/Ca niște curtezane de vremuri năruite/Ce-n dresuri și podoabe ruina își înecă”.

Rodica Maniu participă la expoziții colective în țară și străinătate și se remarcă cu peisajele sale bretone (în jur de 100 de lucrări), expuse pe simezele sălii Mozart, la București, apoi cu cele de la Veneția (1924), Paris (1925) și Barcelona (1929), unde câștigă Marele premiu pentru lucrarea *Spălătorese*. Triumfă la „Expoziția internațională” de la Paris (1937) obținând medalia de aur. Rodica Maniu a mai participat la Expoziția internațională de la New York (1939), la Bienala de la Veneția (1942) și la o expoziție itinerantă la Berna, Zürich și Stockholm.

Un loc important în creația picturală a Rodicăi Maniu îl ocupă lucrările realizate în tehnica acuarelei (exemple: acuarele din Brăila, Delta Dunării și Agapia), precum și picturile în culorile de apă realizate în timpul călătoriei în Bretania și Italia (1921). În anii 1923 și 1928 străbate Italia alături de soțul ei, pictorul Samuel Mütznér. Stabilită pentru câteva luni împreună cu soțul său în Insula Corsica (1928), Rodica Maniu are prilejul să revină în laguna venețiană, la Chioggia, și să poposească printre ruinele antice ale Taorminei. Despre noile acuarele lucrate în

Peisaj din Bretagne (pictură Rodica Maniu Mütznér)

Italia, criticul de artă Oscar W. Cisek spunea: „Liniștea predominantă chiar, iar nuanțele romantice ale Lagunelor sunt parcă sever corectate de incomparabila puritate liniară a arcuirii podurilor...”. În încheiere, criticul conchide că **„va rămâne însă dominatoare și veșnic vie culoarea caldă a uneia dintre cele mai de seamă artiste, cu opera căreia se poate mândri țara noastră”**. Ion Frunzetti, în calitatea sa de critic și istoric de artă, spunea: „D-na Rodica Maniu este o acuarelisă emerită și calmul viziunii sale revelează un miraculos echilibru interior, ce ni se pare soluționat spre polul resemnării, acceptării pasive a existenței, proprie asceților. Austeră, d-na Rodica Maniu are totuși multă căldură și luminozitățile sale prețioase au o supraumană, angelică feminitate extratemporală”.

Loc preferat de artiști, Balcicul este caracterizat de istoricul de artă Alexandru Busuioceanu drept **„o școală cu trăsături distincte în arta românească modernă”**. Despre „ciclul Balcicului”, care reprezintă o fericită îmbinare de poezie subtilă și de forță intrinsecă, izvorâtă din profunzimea sentimentului trăit de artistă în fața frumuseților locului, Rodica Maniu spunea: **„Le-am făcut cu atâta dragoste, mi-am pus tot sufletul”**.

Din seria peisajelor dobrogene, care cuprinde atât acuarelă și picturi în ulei, cât și desene, se conturează un grup de lucrări reprezentând imagini ale satelor pescărești de pe țărmurile mării. *„În gama cromatică predominantă occurile, sugerând materia lutoasă, arsă de dogoarea soarelui. Într-un colț al peisajului, linia orizontului evocă vecinătatea mării. Arareori apare o siluetă umană, ca o pată neagră, strecurată între clădiri. Atmosfera locală este admirabil redată în aceste imagini «învoăluite de o poezie ușor gânditoare», cum observa Al. Busuioceanu”*.

Tablourile realizate de Rodica Maniu în aceste locuri poartă amprenta stilului personal al artistei, a personalității sale deplin formate, figurând la loc de cinste alături de creațiile altor mari pictori români care au ilustrat peisaje dobrogene printre care menționăm pe Nicolae Tonitza, Iosif Iser, Nicolae Dărăscu, Francisc Șirato și Samuel Mütznér. Poeta simbolistă Claudia Millian considera că lucrările Rodicăi Maniu și îndeosebi portretele de femei **„răspândesc un parfum de bon vieux temps ... Are ceva, în viziunea aceasta intimă, care deșteaptă, fără să vrea, o amintire sau un crâmpeli de viață romanțată...”**.

În timpul călătoriei în țările Orientului Apropiat, artista a realizat mai multe lucrări reprezentând peisaje citadine din Damasc, Ierusalim și Iaffa. *„Universul spiritual al acestor creații dezvăluie predispoziția sufletească a pictoriței spre starea meditativă, de melancolie și visare”*. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, Rodica Maniu a întreținut singură familia. Persecutat rasial, soțul său nu a mai avut voie să-și expună tablourile și nici să lucreze în peisaj. După terminarea războiului, începând cu anul 1948 și până la decesul său, intervenit în 1958, artista a avut o perioadă rodnică, participând la expoziții în țară și în străinătate.

Irak – formarea și evoluția Statului Modern (1)

ist. drd. Alia Yasmin JAWAD –
cultatea de Științe Politice, Universitatea București

Teritoriul actual al Republicii Irak – țară arabă din Orientul Mijlociu –, cuprinde cea mai mare parte a străvechii Mesopotamii (denumirea provine din limba greacă, însemnând „pământul dintre râuri” – cu referire la fluviile Tigr și Eufrat, care străbat această țară). Considerat leagănul primei civilizații a omenirii, pe bogatul ținut al Mesopotamiei s-au dezvoltat mai multe civilizații, începând cu impresionantul Sumer (în mileniul al VI-lea î.Hr.), continuând cu Akkad, imperiile Babilonian și Asirian, care au cunoscut evoluții spectaculoase, fiind reprezentative și prin cele mai numeroase descoperiri ale lumii antice: roata, scrierea (cuneiformă), sistemul de irigații, matematica, primele legi – Codul lui Hammurabi – metode de construcție, „harta cerului”, calendarul și multe altele. Un salt al istoriei peste milenii, până în secolul al XVI-lea d. Hr., ne apropie de perioada care a avut influență în formarea ulterioară a statului irakian. În 1534 acest teritoriu a fost ocupat de Imperiul Otoman, ocupație care s-a menținut timp de aproape patru secole, până în anul 1920.

Contradicții politice și religioase

Dominația otomană din zonă a luat sfârșit în prima parte a secolului XX, în timpul Primului Război Mondial, prin intervenția Marii Britanii în așa-numita Campanie Mesopotamiană, în care otomanii au fost înfrânți. Însă eliberarea de sub asuprirea otomană a fost condiționată de britanici, care au impus preluarea controlului în Irak. Astfel, s-au creat condițiile prin care în august 1921 a fost declarat Regatul Irakului sub administrație britanică – în urma unui acord

formal, anglo-irakian. Conform termenilor stabiliți ulterior prin Tratatul Anglo-Irakian din 1930, Marea Britanie urma să-și încheie rolul administrativ în monarhia irakiană, astfel încât, în anul 1932, Irakul a obținut deplina independență, sub domnia Regelui Faisal I (din Dinastia Hashemită, care domnește și în prezent în Iordania). Cu această ocazie, denumirea oficială a țării a devenit: Regatul Hashemit al Irakului. Din perspectivă istorică, Irakul – prin condițiile specifice, diversitatea populației, a

Încoronarea prințului Faisal ca rege al Irakului (1921)

bogățiilor naturale de mare interes și pentru alte state – a cunoscut numeroase frământări de-a lungul secolelor. Conflictele generate în contexte variate s-au succedat în timp, începând cu secolul al XVI-lea, prin invazia otomanilor, care a provocat permanenta nemulțumire a populației, continuând cu perioada ocupației britanice, ce a marcat începutul istoriei moderne a Irakului.

Un puternic impact asupra dezvoltării societății irakiene l-a avut și aspectul religios, care (cu toate că, de-a lungul timpului, populația a conviețuit pașnic cu toate categoriile religioase) a reprezentat adesea o cauză a diferitelor divergențe și confruntări. Irakul este o țară musulmană, în care cele două mari categorii ale acestei religii – suniții și șiiții – se consideră îndreptății să-și impună pincipiile, prin reprezentanții de la conducerea statului. Pe lângă cauzele externe, generatoare de tulburări, în Irak s-a manifestat o contradicție semnificativă privind raportul dintre populația majoritar șiită (peste 60%), dominată de o minoritate sunită (aproximativ 23%) care a menținut puterea. Nemulțumirile șiiților, la care s-au adăugat revolte ale minorităților asiriene, kurde și yazidite au marcat perioada Regatului Hashemit din Irak. Însă, aspectul pregnant al situației în acea perioadă a fost reprezentat de conflictul dintre facțiunile politice nou create, cele anti și pro-britanice, care amplificau tensiunile în Irak. Acestea au fost principalele surse de neliniște și instabilitate,

ducând la măsuri brutale pe care le luau reprezentanții ai guvernelor, frecvent înlăturate.

Între Axă și Aliații Occidentali

În anul 1933, după moartea prematură a Regelui Faisal I, tronul a fost preluat de către Regele Ghazi, care a condus regatul până în anul 1939. Cele câteva revolte, cu caracter religios sau etnic, au fost violent reprimite de către puterea guvernamentală. Astfel s-a întâmplat și în cazul masacrului de la Simele (1933) care s-a soldat cu moartea a mii de asirieni. În același timp, toate încercările populației șiite și a kurzilor din zonă de a-și obține drepturile au fost înăbușite prin acțiuni brutale, provocând multă suferință. În anul 1935, minoritatea yazidi a fost puternic lovită în urma revoltei stârnite de ordinul militar care impunea recrutarea obligatorie a bărbaților yazidiți în armata irakiană. Toate aceste lupte interne au amplificat instabilitatea politică și socială, care s-a manifestat încă de la începutul noii conduceri irakiene – pe fondul presiunilor britanice, prin instalarea unei situații generale tulburi și fragilizarea bazelor statale. În același timp, însă, Irakul a cunoscut și o perioadă de dezvoltare economică și culturală, de evoluție a societății. Atunci au fost aplicate și primele reforme în învățământ care susțineau educația în masă, deși existau constrângeri ale britanicilor, care solicitau reducerea creditelor pentru educație.

Cu toate aceste aspecte favorabile, conducerea țării era măcinată de interese divergente, iar cei mai mulți dintre irakieni nu se considerau independenți, având convingerea că liderii lor reprezentau de fapt o continuare a controlului britanic. În consecință, în 1936 a avut loc o lovitură de stat, condusă de generalul Bakr Sidqi, care a urmărit înlocuirea primului ministru. În 1939, Regele Ghazi este asasinat într-un accident de mașină (presupuuși autori fiind britanicii, nemulțumiți de devotamentul regelui irakian), iar tronul este preluat de Prințul Abd al-Ilah, regent, până când, în 1953, Faisal al II-lea, fiul regelui Ghazi, a preluat coroana.

În anul 1941, pe fondul instabilității guvernamentale pronunțate, are loc o nouă schimbare de regim, de această dată prin înlocuirea prim-ministrului irakian pro-britanic, Taha al-Hashimi, cu Rashid Ali al-Ghaylani, cunoscut adept al ideilor naziste. Lovitura de stat a fost condusă de o grupare de ofițeri naționaliști numită „Pătratul de Aur” care simpatiza cu puterile Axei și încerca să stabilească în Irak un guvern pro-german. În acest scop, prințul regent atunci, Abd al-Ilah, a fost alungat din țară, urmând ca guvernul să fie condus de un prim-ministru simpatizant al Axei, Rashid Ali al-Gaylani. Acest nou guvern nu s-a putut bucura însă de victorie decât o foarte scurtă perioadă, deoarece britanicii au intervenit curând în vederea readucerii la putere a prințului regent. În mai 1941, forțele britanice susținute de Commonwealth au lansat atacuri, pornind Războiul Anglo-Irakian, în care s-au dus lupte grele în jurul Bagdadului, până când guvernul adept al Axei a fost învins.

În urma înlăturării de la conducere a reprezentanților pro-Axa, prin implicarea decisivă a britanicilor, Irakul a devenit o importantă bază a operațiunilor Alianților Occidentali în Orientul Mijlociu. Marea Britanie, sprijinită de forțe ale Commonwealth, a folosit Irakul din punct de vedere strategic pentru atacurile asupra *Vichy French-held Mandate* în Siria, considerat, de asemenea, un potențial aliat al Axei. În același timp, a avut loc o rebeliune a kurzilor, condusă de Mustafa Barzani, împotriva guvernului central de la Bagdad.

Partidul Ba'ath preia controlul asupra Irakului

În anul 1945 Irakul s-a alăturat Organizației Națiunilor Unite, ca membru fondator, devenind și una dintre țările componente ale Ligii Arabe. Cu toate acestea, în țară s-au menținut tensiuni semnificative între forțele guvernamentale și diversele grupări de opoziție, care includeau comuniști și naționaliști, cu convinșeri antibritanice.

Anul 1948 a fost marcat de ample proteste, susținute de opoziție și cunoscute sub denumirea de Al-Wathbah, care revendicau importante drepturi politice și sociale. Deși protestele au fost, în cea mai mare parte, pașnice, reacția guvernului s-a dovedit brutală. În luna mai a aceluiași an protestele s-au încheiat, Irakul alăturându-se altor țări arabe din cadrul Ligii, în războiul arabo-israelian, tot atunci fiind introdusă legea marțială.

În februarie 1958, Regele Hussein al Iordaniei și Regele Faisal al II-lea al Irakului au propus o alianță a monarhiilor Hashemite, pentru a contracara nou formată uniune egipteano-siriană. Dar, această coaliție nu s-a putut materializa, iar legăturile dintre Egipt și Siria s-au întărit. În aceeași lună, s-a înființat Federația Arabă, compusă din Iordania și Irak, în intenția de a crea un stat arab unit. Aceasta a fost însă curând dizolvată printr-o lovitură de stat (din același an) care a avut loc în Irak, sub conducerea lui Abd al-Karim Qasim. Acest nou puci s-a soldat cu abolirea monarhiei și uciderea ultimului rege al Irakului, Faisal al II-lea, din acel moment, Irakul devenind republică. Noul guvern era condus de Qasim – de orientare naționalistă și socialistă. El a promovat naționalismul arab și a implementat o serie de reforme care urmăreau modernizarea țării și îmbunătățirea condițiilor de viață ale societății irakiene în ansamblu.

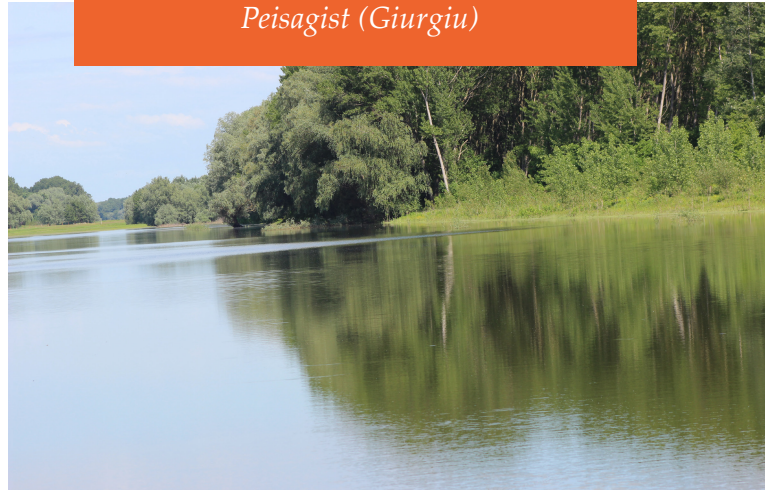
Guvernul lui Qasim a urmat o politică de nealinie în relațiile internaționale, încercând să mențină un echilibru al colaborărilor cu puterile occidentale și Uniunea Sovietică. Dar, pe fondul situației complexe din Irak, și acest nou conducător a fost nevoit să înfrunte diversele grupuri de opoziție, dintre care făceau parte comuniștii, Partidul Ba'ath și fundamentalistii islamici. Astfel, în anul 1963, conducerea Partidului Ba'ath l-a înlăturat de la putere pe Qasim (care a fost executat public). Această lovitură de stat a deschis calea unei serii de evenimente politice care au dus la instalarea la putere a dictatorului Saddam Hussein.

(Va urma)

Patrimoniul natural, un viitor posibil sau viitorul necesar?

Printre cele mai concrete înfățișări ale coexistenței trecutului, prezentului și viitorului se află natura, ce include inseparabil omul. O altă înfățișare, poate la fel de clară, este patrimoniul. Dar acesta nu coexistă cu viitorul fără ca noi oamenii să intervenim. În fapt natura există indiferent de acțiunile umane, în timp ce omul nu poate exista indiferent de acțiunile naturii, dacă le încadrăm astfel. Și totuși, nu mai este o surpriză pentru nimeni că omul depinde de natură și nu invers. Dar mă văd nevoit să spun deseori că nu doar selectarea deșeurilor va menține natura în forma ei optimă pentru existența noastră, ci înțelegerea ei, apropierea autentică față de ce înseamnă un ecosistem, mecanismele naturii, plante, păsări, faună și floră spontană, o apropiere de natura pe care culturi mileniale au avut-o și unele încă o au. Culturi care au protejat relația cu natura și o țin ca parte integrantă din identitatea lor.

Alexandru GHEORGHE
Peisagist (Giurgiu)

„Plant blindness”

Și totuși, s-a lăsat o orbire și mulți pur și simplu nu văd natura. „Plant blindness” îi spune James Wandersee de la Louisiana State University și mulți alții. Ce este „plant blindness”? Inabilitatea de a vedea sau remarca plantele în propriul lor mediu. Efectiv, oamenii nu mai observă plantele ci văd un fel de verde general, boscheți sau bălării. Natura devine ceva ce face frunze pe jos, ceva departe ce trebuie ținut la locul ei, și în cel mai „bun caz” în natură facem grătare să ne relaxăm cu boxele la maxim. O cauză principală este lipsa contactului autentic cu natura.

Dacă viitorul este natura, oare include inseparabil omul?

Cum spune Gilles Clement, unul dintre cei mai apreciați peisagiști din lume: „**Omul este acum grădinar planetar**”. Aceasta pentru că oficial nu este loc pe bila asta plină de apă, piatră și pământ, unde omul nu a alterat ecosistemele existente. În postura de grădinar planetar fiecare în locul lui de existență își aduce contribuția pentru a integra omul în spațiile posibile

din ecologia naturală a planetei. Omul trebuie să folosească cunoștințele despre natură pentru a prospera, pentru a crea identitate și apartenență, pentru a primi și lăsa moștenire valoare și cunoștințe valoroase. Natura nu este în serviciul omului, iar noi suntem natura chiar și atunci când stăm în trafic. În condițiile în care știm unde stăm, să venim ușor către microcosmosul numit Giurgiu, însă nu înainte de a stabili ce este Patrimoniul Natural (Natural Heritage) și dacă giurgiuvenii au fost înzestrați cu un asemenea patrimoniu sau nu.

Patrimoniul natural este definit de componente ale mediului înconjurător, care au valoare culturală, ecologică, economică, estetică, științifică, socială și istorică. Unele zone pot avea toate aceste valori, altele parțial, având strict unele specii excepționale, aspecte geologice deosebite, zone umede care găzduiesc sute de specii etc. Delta Dunării este patrimoniul natural cel mai cunoscut de români, și poate câteva rezervații din munți. Însă, câți înțeleg cu adevărat valoarea colosală globală a Deltei Dunării și câți văd o ocazie de dat cu șalupa, pescuit și mulți țânțari?!

Patrimoniul natural din Giurgiu

Ca peisagist și giurgiuvean umblat pe cotloanele Dunării și pe canalele populate cu păduri de șleau și bogate în habitate ripariene (acolo unde viața terestră și acvatică se întrepătrunde), pot spune că de patrimoniu nu ducem lipsă. Județul Giurgiu, cu cei 74 km de Dunăre are în posesie, administrare și exploatare un patrimoniu natural despre care nimeni nu discută dar mai toți au planuri mărețe. Un patrimoniu pe care puțini îl înțeleg și îl apreciază dar pe tema căruia mulți speculează. Patrimoniul natural giurgiuvean poate fi în primul rând o resursă naturală pentru comunitățile de astăzi și de mâine, un puternic pilon al unei societăți responsabile și armonioase. Fie că vorbim de lucruri evidente ca Dunărea, ostroavele de pe marele fluviu, râurile și izvoarele care au modelat relieful sau lucruri mărunte ce uneori trec neobservate, precum zecile de specii de fluturi ce există în habitatele naturale, păsări ce cuibăresc sau tranzitează ș.a.m.d. Toate aceste componente ale mediului giurgiuvean însumează patrimoniul natural.

Concret, putem numi ca patrimoniu în Giurgiu: peisaje naturale și agricole (peisajul de luncă, peisajul de câmpie, peisajul rural, peisajul gospodăriilor rurale tradiționale), plante individuale (specii deosebite, arbori seculari sau cu însemnătate pentru comunitate, cum ar fi cei șapte stejari de peste 400 de ani din orașul Giurgiu, arbori veterani neprotejați de lege) sau grupuri de plante și componentele ecologice ce au apărut natural sau au fost plantate. Continuând, putem numi patrimoniu păduri, râuri și bălți, cu toata viața naturală acvatică și terestră pe care o susțin și peisajul pe care îl creează: pădurea Comana, insulele Mocanu și Mocănașu, brațul Ara și Dunărica, crângurile Ciobanu, Cioroiu și Ramadan, canalul Cama/Plantelor, apoi desigur fauna și avifauna- pelicanul creț, lebede, șoimul dunărean, picioroni și ale specii limicole – toate împreună funcționează ca patrimoniu natural.

Care este valoarea instrumentală actuală și care este potențialul patrimoniului natural? Valoarea instrinsecă, valoarea estetică și de relaxare sunt cele mai cunoscute forme de a utiliza și de-a ne bucura de patrimoniul natural. Însă, privind pragmatic putem cuantifica concret valoarea patrimoniului natural și beneficiile directe aduse comunității locale. Economic vorbind există studii științifice care demonstrează

că în comunități mici, așa cum este Giurgiu, unde natura a fost împinsă la limitele posibile și redusă la cele mai mici suprafețe, este mai profitabil astăzi, cât și pentru exploatarea viitoare, ca natura să fie conservată și protejată decât să fie transformată, antropizată sau eliminată pentru alte beneficii economice.

Exemple concrete: un oraș din Scoția și unul din statul Pennsylvania unde, alegând o strategie care pune în centrul economiei locale patrimoniul natural, au realizat venituri din turism sustenabil (una din industriile în creștere rapidă și în România), în cuantumul a 40 de milioane de euro anual, după șase, respectiv 10 ani de la inițierea programelor locale. Menționez că dimensiunea orașelor este similară cu cea a orașului Giurgiu, cât și ca număr de locuitori, iar poziția față de capitală mult mai depărtată comparativ cu Bucureștiul. Sectorul horeca a crescut cu până la 300% după implementarea strategiei economice de exploatare sustenabilă a patrimoniului natural în cazul exemplului din Pennsylvania. Astfel o comunitate mică, așa cum este și Giurgiu, ar putea să își tripleze veniturile din zona horeca prin valorizarea corectă a patrimoniului natural. Sectorul imobiliar are de câștigat și se dezvoltă considerabil mai rapid în prezența unor resurse de patrimoniu natural, la fel se întâmplă și cu educația.

Capital Natural

Este un termen pentru habitate și ecosisteme care furnizează servicii economice și de mediu către cetățenii unei comunități. Giurgiu are un capital natural considerabil ce poate contribui direct la bunăstarea cetățenilor și la un viitor durabil sănătos din punct de vedere social și economic. Susținerea de către cetățeni a inițiativelor publice și private de valorizare și valorificare a patrimoniului natural este o etapă esențială în implementarea unor strategii durabile cu impact pe termen scurt și mediu. Patrimoniul natural este al tuturor, nu este privat, nu poate aparține unei entități sau unei persoane și nu poate fi cu acces limitat. Numai o abordare incluzivă poate facilita contactul autentic cu natura și poate avea un rezultat cu impact major în viața cetățenilor, individual, și a comunității în general. Giurgiuvenii au dreptul și obligația de se implica în bunăstarea patrimoniului natural al acestui loc natural numit acasă.

Gostinu, comuna soră cu Dunărea

Sorin BERBENICIUC

Orice localitate, din orice zonă, are propriul istoric, mai cunoscut sau mai puțin cunoscut, mai spectaculos sau mai puțin spectaculos, depinde de cum și cine face aprecierile. Locuri, evenimente, personalități, tradiții etc. constituie pentru fiecare o carte de vizită, ce poate fi cunoscută și prezentată în funcție de interesul pe care îl suscită, sau de împrejurări. În această rubrică nu avem pretenția că publicăm monografii, ci încercăm să facem prezentări succinte cu ceea ce considerăm că este esențial pentru localitățile din județul Giurgiu (și nu numai), în măsura și în limitele informațiilor pe care le putem obține din diverse surse. În ediția de față, vom discuta despre comuna Gostinu.

La fel de veche ca Bucureștiul

Comuna Gostinu, din județul Giurgiu, România, se află la 19 kilometri est de orașul reședință de județ- Giurgiu, în partea de sud a județului, chiar lângă fluviul Dunărea, care a marcat considerabil evoluția și însăși existența acestei localități. Mai puțin de un kilometru desparte comuna de bătrânul fluviu, acolo unde se află și celebra plajă de la Gostinu, devenită cunoscută nu doar în România ci și dincolo de

granițele acesteia. Potrivit cercetărilor profesorului Victor Enache, cel care a și realizat (în manuscris) o monografie a comunei, dar care nu a văzut încă lumina tiparului, localitatea Gostinu este menționată în documente care atestă că are aceeași vechime cu Bucureștiul, vechime confirmată de vestigiile arheologice din punctul Grindul- Bunei, aflat la circa un kilometru spre vest de centrul comunei. Profesorul Victor Enache mai consemnează că stau dovadă și documente,

cum este jalba adresată de locuitorii localității în anul 1850 domnitorului Dimitrie Ghica, în care se spune că Gostinu era sat de grăniceri, cu vechime la acel moment de 350 de ani, sat de care depindeau 5 pichete de grăniceri.

Cum a fost „botezată” comuna Gostinu

Referitor la numele comunei- Gostinu- există mai multe ipoteze. Una ar fi că numele vine de la „boștină”, adică resturi de fagure de la stupii de albine după ce a fost extrasă mierea, variantă susținută de faptul că albinăritul a fost și a rămas o ocupație importantă pentru localnici. O altă variantă este că denumirea ar veni de la termenul slav „gusti”, care înseamnă „oaspete”, ținându-se cont de faptul că localnicii au dovedit ospitalitate și bună înțelegere cu vecinii lor bulgari de peste Dunăre, care treceau iarna fluviul pe gheață. Mai există și ipoteza privind un cioban pe nume Costin, care s-ar fi stabilit în zonă în secolul al XV-lea sau al XVI-lea și care a avut ca ocupații, pe lângă oierit, albinăritul și cultivarea pământului.

Comuna Gostinu a fost și a rămas cunoscută și pentru hărnicia oamenilor de aici, pentru priceperea lor la pescuit, lucrări agricole și creșterea animalelor dar și pentru firea lor hotărâtă și deschisă, precum și pentru unitatea pe care au dovedit-o de-a lungul timpului. Poate sunt puține

localități unde patriotismul local se manifestă atât de solid și de vizibil în comportamentul întregii comunități.

Apartenențe administrative, de la județ la raion și înapoi

La sfârșitul secolului al XIX-lea, comuna făcea parte din plasa Marginea a județului Vlașca și era formată din satele Gostinu-Hagiu, Gostinu-Pietrele și Gostinu-Mănăstirei, având 987 de locuitori. În 1925 comuna este consemnată în plasa Călugăreni a aceluiași județ, cu 1697 de locuitori într-un singur sat, Gostinu. În 1950, comuna a fost inclusă în raionul Giurgiu din raionul București, iar în 1981, o reorganizare administrativă regională a dus la transferarea comunei la județul Giurgiu. În ceea ce privește populația, datele culese de profesorul Victor Enache arată că între anii 1912 și 1941 numărul locuitorilor din Gostinu a fost în creștere. Astfel, dacă în 1911 comuna Gostinu avea 2809 de locuitori, în 1930 a ajuns la 3574 de locuitori iar în 1941 – 4182 de locuitori. În anul 1948 populația comunei Gostinu scăzuse la 3844 de locuitori pentru ca apoi să crească iar, la 3989 de locuitori în anul 1956. Din acel an și până în 2011, anul ultimului recensământ oficial, populația comunei Gostinu a continuat să scadă. În 1966 erau 3787 de locuitori, în 1977- 3597 de locuitori, în 1992 – 2995 de locuitori. Apoi, la

ultimul recensământ, cel din 2011, populația era de 2032 de locuitori, în scădere față de recensământul din 2002, când comuna Gostinu avea 2419 locuitori.

Majoritatea locuitorilor sunt români – aproape 96%, iar, potrivit aceluiași recensământ din 2011, pentru circa 4% din locuitori apartenența etnică nu este declarată. Din punct de vedere confesional, majoritatea locuitorilor sunt ortodocși – peste 91%, aproximativ 4% sunt adventiști de ziua a șaptea iar pentru circa 4% apartenența confesională nu este cunoscută.

Avantaje, dezavantaje și transformări administrative

Comunitatea din comuna Gostinu este cunoscută, printre altele, ca fiind formată din oameni care pun mare preț pe independență și libertate. Perioada comunistă a fost, ca pentru toată România, una plină de privațiuni și cei care au trăit-o din plin cunosc bine acest lucru. Comuna Gostinu a avut din acest punct de vedere, paradoxal, un avantaj prin însuși dezavantajul că era o localitate cumva izolată, iar localnicii au știut să se folosească de acest lucru, mai ales în sensul în care „tovarășii” de la partidul unic își făceau simțite mai rar prezența și imperatiile de partid și de stat.

Din punct de vedere al dezvoltării administrativ-edilitare, comuna Gostinu a avut multă vreme de suferit, iar la asta au contribuit mai multe motive, între care și statutul de comună relativ izolată dar și prea puțin implicare a administrației locale de până în 2008. În acel an a devenit primar cel care conduce și acum administrația comunei, Dumitru Văcaru. A fost momentul care a marcat o schimbare radicală în bine pentru comuna Gostinu, noua administrație reușind să o transforme într-o localitate în care există acum tot confortul necesar. Atât din punct de vedere al utilităților și al infrastructurii rutiere cât și al condițiilor create pentru educație, cultură și pentru sport. Este interesant de menționat și o premieră. Începând din 2008 de când a obținut primul mandat de primar, Dumitru Văcaru a câștigat mai mult decât dețășat toate alegerile, iar în 2020 a obținut 100% din voturile valabil exprimate (situație dezbătută pe larg inclusiv de mass media națională), fiind singurul candidat la scrutinul de atunci, iar asta fiindcă nimeni nu s-a gândit să mai candideze (de altfel, Dumitru Văcaru a devenit cunoscut și pentru celebra declarație: „**Fiind singurul candidat, iau 100% din voturi și dacă mă votează doar mama!!!**”)

Cum a scăzut economia dar educația a fost păstrată la loc de cinste

Economia comunei Gostinu, la fel ca în majoritatea localităților rurale din sudul României, se axează acum în cea mai mare parte pe activități agricole și pe creșterea animalelor. Chiar dacă nu se mai manifestă la cotele de altădată, pescuitul rămâne și el o ocupație importantă, atât prin tradiție cât și prin așezarea geografică, luând în calcul poziția la Dunăre și numărul considerabil de bălți. Dacă acum comuna este ferită de inundații datorită digului care apără aproape toate regiunile din sud învecinate cu Dunărea, o problemă o reprezintă și schimbările economice și sociale apărute după 1990 în societatea românească, ce au dus inclusiv la prăbușirea industriei.

Până la jumătatea primului deceniu de după 1989, o mare parte din forța de muncă activă la stații de irigații sau era angrenată în desecări. În scurt timp, astfel de activități au dispărut iar lipsa locurilor de muncă a dus și la depopularea localității și la un fenomen de îmbătrânire a populației. După ce deținătorii de drept ai terenurilor le-au redobândit în proprietate ar fi fost de așteptat un reviriment în agricultură, însă acesta nu s-a produs la cotele așteptate și din cauză că forța de muncă a devenit una cu o medie de vârstă înaintată.

Nu trebuie neglijat, însă, turismul. Aproape de celebra (deja) plajă de la Dunăre, vizitată în fiecare sezon de mii de turiști din toate părțile țării, atunci când Dunărea este suficient de scăzută pentru a face loc plajei, primăria a amenajat un complex turistic cu bungalow-uri moderne, care se bucură și el de mult succes.

Deși este considerată o comunitate mică, în comuna Gostinu au existat și există valori și principii pe care localnicii le respectă cu sfințenie. Solidaritatea și bunul simț fac parte dintre acestea, ca și demnitatea și educația. Indiferent de statutul social sau de situația materială, locuitorii din Gostinu nu renunță niciodată la aceste valori. Spre exemplu, în sistemul educațional, grija față de actul didactic se manifestă cum rar se mai întâmplă în alte localități rurale. Școala din Gostinu a fost slujită, de-a lungul timpului, de dascăli cu talent și chemare pentru această profesie, care au lăsat moștenire generațiilor pe care le-au crescut în primul rând dragostea pentru carte. Nume ca Ion Brânduș, Dumitru Floroiu, Anghel Mareș- cel căruia astăzi îi poartă numele școala, Gheorghe Vătafu, Nicolae Oprea, Petre Cimpoeu, Laura Cimpoeu, Iacovache Milea, Elena Milea și mulți alții au rămas în diadema prețioasă a învățământului din Gostinu. Și, nu în ultimul rând, profesorul Victor Enache (fost director al școlii din Gostinu și actual pensionar), cel care a împletit armonios profesia de dascăl cu activități literare și civice.

Un fel de epilog

Străjuită de clipocitul apelor Dunării, comuna Gostinu își duce mai departe destinul, alintată și de pădurile care o înconjoară și care privesc de sute de ani scurgerea bătrânului fluviu. Și care au urmărit și urmăresc și acum felul în care tradițiile și obiceiurile străvechi sunt reflectate chiar și în condițiile în care localitatea și localnicii țin pasul cu cerințele de civilizație și modernitate ale actualelor vremuri.

(Această rubrică cuprinde inclusiv informații pe care ni le-a pus la dispoziție profesorul Victor Enache, cel căruia îi mulțumim, precum și date oficiale ale INS)

Bătălia de la Giurgiu, 1790 (detaliu)

Debarcaderul din Giurgiu, 1840